

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1900.   Andra Kammaren.   N:o 33.

Söndagen den 1 april.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Sammanträdet leddes af herr vice talmannen.

§ 1.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner:

angående efterskänkande af ett kronan tilldömdt skadeersättningsbelopp för obehörig afverkning å den Rättviks och Boda socknemän upplättna så kallade brobyggnadsskog i Kopparbergs län;

angående försäljning af två under förra landshöfdingebostället 2 mantal Marieholm n:is 1 och 2 i Skaraborgs län lydande lägenheter;

angående försäljning af vissa till kronoparken Alträsk i Norrbottens län hörande jordområden; och

angående upplåtelse åt staden Kristianstad af ett till kronoparken Gamla Espet i Kristianstads län hörande område.

§ 2.

Härefter föredrogos de i gårdagens sammanträde afgifna motioner, och hänvisades dervid herr *S. von Friesens* m. fl. motion, n:o 173, till konstitutionsutskottet samt herr *K. Staaffs* motion, n:o 174, till Riksdagens särskilda utskott.

§ 3.

Föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda statsutskottets utlåtanden n:is 48 och 49, bevillningsutskottets memorial n:o 29, sammansatta banko- och lagutskottets memorial n:o 21, samt lagutskottets utlåtande n:o 33.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes statsutskottet utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *A. A. Johansson* i Möllstorp under två dagar från och med den 5 innevarande månad.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,41 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Tisdagen den 3 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne mars.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit ett så lydande protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet den 2 april 1900.

Arrendatorn Karl Georg Björkman å Lötén hade denna dag aflemnat fullmägt, utvisande, att han vid riksdagsmannaval, som den 28 mars 1900 hållits i Olands härads valkrets af Upsala läns norra domsaga, blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för tiden till den 1 januari år 1903; och sedan berörda fullmägt funnits vara i föreskrifven form utfärdad samt vidare granskats af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, utan att desse mot fullmagten framställt någon anmärkning, beslöts, att protokoll öfver hvad sålunda förekommit skulle meddelas Andra Kammaren, hvarjente fullmagten skulle till kammaren öfverlemnas för att hållas arrendatorn Björkman till handa.

In fidem

E. Quensel.

Jemte det protokollet lades till handlingarna, godkände kammaren herr Björkmans behörighet att i kammaren taga säte; och skulle ifrågavarande fullmägt genom kammarens kanslis försorg till herr Björkman återställas.

§ 3.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtande n:o 9.

§ 4.

Härefter företogs till afgörande statsutskottets utlåtande n:o 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, innefattande anslagen till sjöförsvaret.

Angående
flottans
läkarestat.
(Forts.)

Efter föredragning af *punkten 1*, angående aflöning för flottans corpser och stater, begärdes ordet af:

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Det är en sorglig sak, att man skall vara tvungen att — utan att sky några kostnader — förse det svenska folket med vapen och krigsverktyg så starka som möjligt för att åstadkomma så stor förödelse som möjligt. Men det är en nödvändighet, som man icke kan undvika, och därför är svenska folket liksom hvarje annat folk skyldigt tanken på sin sjelfständighet att offra, hvad som för detta ändamål kan anses oundgängligen behöfligt.

Men är detta en nödvändighet, så anser jag det vara en lika stor, ja, en ännu större nödvändighet, att det svenska folket, liksom hvarje annat folk, äfven ser till, att de, som blifva sårade i krig, kunna erhålla den läkarevård, som de behöfva för att, om möjligt, blifva räddade till lifvet. Skall blomman af Sveriges ungdom skickas ut till fronten, vare sig på land eller till sjös, så är det också en rättighet och en pligt för hvar och en, som kan hafva ett ord med i laget i den frågan, att göra allt, hvad han kan, för att medverka till, att äfven läkarevården för de sårade måtte blifva så god som möjligt.

Hvad nu beträffar landtarmén, så har man det der ganska bra ställt. Hvarje regemente och hvarje corps har en ordinarie läkare anställd på stat. Denne läkare skall vara kompetent, d. v. s. hafva aflagt alla till en fullständig läkareexamen hörande prof, och derjemte sjelf vara till krigstjenst duglig. Dertill kommer, att när det gäller vården af de sjuka och sårade på land, så hafva alltid de militära läkarne hjälp af de civila läkarne, som bo närmast omkring det ställe, der till äfventyrs ett fältslag egt rum, och der alltså en mängd sårade behöfva särskild vård.

Hvad deremot angår läkarevården inom flottan, så är det icke lika bra bestädt der. Jag skall be att här få fästa herrarnes uppmärksamhet på något, som — såsom mig synes — Kongl. Maj:t i detta afseende försummat. Kongl. Maj:t har vid sin proposition fogat en tabell öfver det antal läkare, som komme att behöfva utkommenderas vid en eventuel mobilisering af flottan i början af år 1902. Slutet på hans beräkningar är, att det skulle behöfvas 68 läkare. Tillgången beräknas till 58. För att fylla den brist, som sålunda förefinnes, har Kongl. Maj:t föreslagit att anställa 10 läkarestipendiater, såsom herarne ock kunna se på sid. 11 af statsutskottets utlåtande.

Hvad äro nu dessa stipendiater? Äro de fullständigt utbildade läkare? Nej, det är medicine kandidater och en del nyblifna licentiatier. Ha de behöft visa, att de äro dugliga att vara på sjön? Nej, visst icke. Ha de behöft visa, att de äro dugliga till krigstjenst? Nej, det ha de icke heller behöft. Det har till och med förekommit exempel på, att vid expeditioner på fartyg kommenderats läkarestipendiater med så långt framskriden lungsot, att de inom några månader dött, och det har sålunda icke varit med hänsyn till behovet af läkare-

vård ombord, utan med afseende på behovet för vederbörande läkarestipendiat att få göra en resa öfver sjön till blidare luftstreck för att möjligen blifva kurerad för sin lungdot, som denna kommandering egt rum.

Läkaren ombord på ett skepp har en ställning, fullkomligt lika sjelfständig som lasarettsläkarens på ett lasarett. Ja, man kan påstå, att hans ställning är ännu mera magtpåliggande än den senares; ty denne är icke så isolerad, att han icke kan i qvistiga fall tillkalla för konsultation en annan läkare, som bor i närheten. Skeppsläkaren deremot är utestängd från all sådan möjlighet. Då frågar jag: Har Kongl. Maj:t tillgodosett behovet på ett tillfyllestgörande sätt, när han föreslår, att den brist på läkare, som torde förefinnas vid 1902 års början, skall fyllas med läkarestipendiatier i stället för med ordinarie och fullt utbildade läkare, afnra helst som flottan *redan* i sin läkarestat har icke mindre än 15 läkarestipendiatier? Herrarne torde förstå, huru det kommer att te sig. 68 läkare är hvad som behöfves i stammen och i reserven, och af dessa skulle 25 stycken eller mer än 35 procent vara läkarestipendiatier! Det är ju sant, att det för läkarestipendiaterna sjelfva kan vara någon fördel att få de 5 å 600 kr., som staten betalar dem; men när det gäller en så vigtig sak, får man icke se på, hvad studenter kunna behöfva för fortsättningen af sina studier, utan hvad det på flottan tjenstgörande manskapet, i synnerhet under krigstid, behöfver, och det är någonting, som Kongl. Maj:t icke riktigt tyckes ha tänkt på.

År 1874 tillsattes en komité, som afgaf ett förslag om förändrad läkareorganisation vid flottan. Denna komité bestod af kommandörkaptenerna Stackelberg, Lindmark, Peyron och F. von Otter. Af dem har sedermera en varit statsråd. Denna komité uttalade den åsigten, att läkarevården och helsovården på fartyg med flera hundra mans besättning icke vore tillfredsställande, helst flottans läkare nästan alltid vore hänvisade ensamt till egen skicklighet, under det att härens läkare oftast kunde påräkna tillfällen att rådgöra med andra, hvadan ock med särskildt fästadt afseende derå, att flottans läkare vid inträffande krigstillfälle borde ega kännedom om förhållandena ombord, komitén ansåg, att vid flottan borde anställas en fast läkarepersonal, afsedd att hufvudsakligen tjenstgöra å fartygen.

Detta var år 1874. År 1882 arbetade åter en komité för att ordna sjukvårdsväsendet vid flottan. Denna komité bestod af 5 arméläkare och 2 marinläkare, och den kom till det resultat, att man borde ha fast anstälde läkare vid flottans stationer, men kunde å rustade fartyg nöja sig med stipendiatier.

Det synes mig, som om resultatet bort blifva alldeles motsatt; ty om man hade stipendiatier vid flottans stationer, så kunde dessa i tvistiga fall vända sig till civile läkare på platsen, men att kommandera stipendiaterna till flottans skepp, der för dem är afskuren hvarje möjlighet till sådan konsultation, måste vara orimligt.

Jag har låtit mig angeläget vara att taga reda på, hvad det var

Angående
flottans
läkarestat.
(Forts.)

för marinläkare, som voro med i komitén 1882, och jag har dervid fått den upplysningen, att den ena aldrig i hela sitt lif varit på sjön, och att den andre visserligen i sin ungdom gjort ett par kortare resor, men sedan tillbragt hela sin tjänstetid, omkring 30 år i land.

Det må emellertid vara med den saken huru som helst, så bör det väl dock, äfven om man icke är fackman, synas hvar och en naturligt, att det är alldeles orimligt att till ensamma läkare på krigsfartyg sätta sådana unga stipendiater. Det skulle kunna låta sig göra i fredstid, när det gäller att göra kortare expeditioner. Men här i den kongl. propositionen är det fråga om, *hvad den svenska flottan kan behöfva vid en eventuel mobilisering år 1902.*

Kongl. Maj:t har tänkt sig, att man skulle kunna bilda en läkarereserv för flottans behof, och trott, att detta skulle kunna gå för sig ganska lätt. Den 8 december 1899 utkom nemligen en kongl. förordning i och för bildandet af en sådan reserv. Denna förordning är således så ny, att det enligt mitt förmenande är alldeles orimligt att redan nu, vid beräkningen af det för flottan behöfiga antalet läkare, bygga på det *förmodade* resultatet af densamma. Enligt ifrågavarande kongl. förordning skulle, som sagdt, en för flottans behof afsedd läkarereserv bildas och i densamma anställas åtskilliga läkare, hvilka icke skulle erhålla någon aföning, ej heller några andra förmåner — om man ej till äfventyrs vill till de senare räkna rättigheten att få bära en uniform, hvilket dock så mycket mindre är någon förmån för unga och kanske mindre bemedlade läkare, som en sådan uniform kostar rätt mycket pengar. Å andra sidan äro dessa reservläkare skyldige, enligt samma kongl. förordning, att vid inträffande krigsutbrott eller större rustningar inställa sig till tjänstgöring vid flottan; vidare hafva de icke rättighet att utan Kongl. Maj:ts tillstånd vistas utom landet längre tid än sex månader; och slutligen åligger det dem att årligen i december månad lemna till vederbörande myndighet uppgifter om sin bostadsadress, sin sysselsättning m. m. Jag undrar just, huru många af våra förnämligare och dugligare läkare, som ju hafva annat att göra — dem, som till följd af mindre duglighet såsom läkare icke kunnat få något annat att göra, bör man väl icke heller anställa i flottans tjänst — jag undrar, huru många af dessa bättre läkare skulle vilja underkasta sig alla dessa uppoffringar utan någon annan ersättning än den lilla fåfånglighet, som jag nyss omnämnt?

Öfverfältläkaren i medicinalstyrelsen, hvilken embetsman är chef för medicinalväsendet både hvad armén och flottan beträffar, är i fredstid egentligen ingenting annat än ett civilt medicinalråd. Så länge det så kallade fältläkarekontoret ännu var kvar i medicinalstyrelsen och ej blifvit öfverflyttadt till arméförvaltningen, der det nu har sin plats under namn af arméförvaltningens sjukvårdsbyrå, hade ju öfverfältläkaren i medicinalstyrelsen åtskilliga göromål att bestrida just i sin egenskap af öfverfältläkare. Men sedan denna öfverflyttning skett, lär han hafva så godt som ingenting att göra, hvarför han numera på

sin partage fått att vara föredragande i rättsmedicinska ärenden. Jag hemställer till herrarna, om detta kan anses vara en tillfredsställande organisation af en så vigtig sak som chefsbefattningen för militärläkareväsendet i vårt land?

Angående
flottans
läkarestat.
(Forts.)

I fredstid kan ju visserligen en sådan anordning något så när gå för sig. Men tänkom oss i stället, att ett krig utbryter. Överfältläkaren i medicinalstyrelsen blir då i och med detsamma en *verklig* fältläkare, enär han då naturligtvis måste personligen gå med ut i fält. Antag alltså, att han skall följa armén upp till öfre Norrland. Han skall då, enligt nämnda kongl. förordning, derifrån — eller hvar han nu må befinna sig — kommendera läkare till tjänstgöring ombord på de särskilda fartygen. Det heter nemligen i förordningen: »kommendering af de i reserven anstälde läkarne verkställs af överfältläkaren.» Huru pass lämplig en dylik anordning är, kan ju hvar och en själf bedöma. Dertill behöfver man ej vara fackman.

Här i Stockholm hölls för några dagar sedan i svenska läkarsällskapet ett föredrag med förslag till omorganisation af flottans läkarestat, hvarefter följde diskussion. Det inledande föredraget hölls af en af vår flottans ordinarie läkare, en person, hvilken måste framför alla öfriga läkare i vårt land anses kompetent i denna sak, enär han såsom svenska statens stipendiat nu senast bevistat spansk-amerikanska kriget. Han framhöll grundligt de olägenheter, som den nuvarande organisationen af flottans läkarestat lider af. Men jag skall icke så mycket fästa mig vid de af honom i detta föredrag uttalade tankar som fastmera vid den derefter följande diskussionen. Efter föredraget begärdes nemligen ordet af professorn i hygien vid Karolinska institutet d:r Almqvist, som bland annat yttrade: »Jag fäste mig i föredraget särskildt vid, att våra nybyggda, dyrbara krigsfartyg icke äro i sanitärt hänseende så väl utrustade, som man i vår tid kan begära», och vidare längre fram: »Det framgår påtagligt af dessa exempel, att vår flottans sanitetsväsen icke är så utveckladt, som önskligt vore, och att vi på denna punkt blifvit betänkligt efter.» Det är att väl lägga märke till dessa ord »betänkligt efter».

Ifrån en person, som jag känner, och som är fullt kompetent att yttra sig i förevarande afseende, har jag fått ett litet meddelande, deri han bland annat säger: »Behofvet af kunskap i skeppshygien för att inreda fartyg ådagaläggas bland annat af följande sakförhållande. På kanonbåten Disa t. ex. har man placerat sjukhytten vägg i vägg med kabyn (köket). En feberpatient stekes der således samtidigt med biffstekarna till officerarnes middag! Sjukhyttens storlek och inredning äro ej efter nutidens fordringar m. m.»

Vidare — och här gäller det en allvarsam sak, som jag ber herrarne höra på — säger han:

»Ventilationen på de nya pansarbåtarna är så bristfällig, att det är hardt när omöjligt att uthärda, äfven då sido- och däcksventiler äro öppna. Vid minsta sjögång måste sidoventilerna slutas, och då

Angående
flottans
läkarestat.
(Forts.)

påstå fartygscheferna, att man känner sig vilja qväfvas, då man är under däck.»

»Köld och fukt råda i officerarnes hytter, som äro belägna utmed fartygssidorna. Vore i stället hytterna midskepps och gunrummet utmed sidan af fartyget, så vore hytterna helsosammare i vårt klimat. Så är det med de nyaste fartygen utomlands, der endast *jern* användes vid byggandet.»

Det är ju ganska betänkliga saker, som jag nu uppläst. Men hvori ligger felet, om icke deri, att sjöministern icke vid sin sida haft en sakkunnig skeppsläkare, som fått hafva sitt ord med i laget, när det gällt att inreda våra pansarbåtar? Det är ju mycket bra, att vi hafva kraftiga kanonbåtar, men ännu bättre hade de varit, om man på dem vidtagit goda anstalter för att vårda de sårade och sjuka.

Professor Almqvist sade också: »Då ett fartyg bygges, måste en kunnig läkare granska planer och ritningar för luftvexling, belysning o. s. v.; vid ett skepps utrustning måste äfvenledes en läkare hafva ett ord med i laget. Slutligen måste vi få till stånd någon specialutbildning för de unge män, som ämna blifva flottans läkare. Vi behöfva alltså ett ganska grundligt reformarbete, innan vi i någon mån tillgodogjort oss kulturstaternas arbete i denna viktiga fråga.»

Det kan icke vara riktigt, att Kongl. Maj:t under sådana förhållanden föreslår, att den nu befintliga bristen på läkare skall fyllas med tio kandidater eller stipendiater.

Bland de talare, som sedermera uppträdde, var generaldirektör Almén. Han sade, »att det ju kunde blifva svårt att få läkare till det af föreläsaren ifrågasatta priset, men å andra sidan, tillade han, får jag säga, att vi väl icke böra låta en sådan fråga som denna ramlå på några tusen kronor.»

Af lika stor och kanske ännu större betydelse var ett yttrande, som afgafs af professorn i kirurgi vid Karolinska institutet John Berg. Han sade: »Det kan icke vara för oss obekant, huru ytterst litet antal af våra militärläkare, som hafva någon verklig kompetens såsom kirurger. Det är själfklart, att under krigstid skulle behovet af skolade kirurger i väsentlig mån minskas genom våra civila kirurgers inkallande, och antagligen skulle det ställa sig något så när med afseende å tilloppet af civila svenska kirurger till tjenstgöring *vid landtarmén*. Men huru skulle det deremot ställa sig med afseende å fyllandet af behovet af skolade kirurger *vid flottan*? Jag vill icke besvara denna fråga.»

Nej, den frågan var för sorglig för honom.

Sedermera yttrade sig doktor Nordensson och sade bland annat: »Nu torde hvar och en af oss läkare fråga sig: är det för en läkare, som i krigstid får på sitt ansvar vården af de kirurgiska händelserna på en örlogsflotta eller på ett fältlasarett, tillräckligt med hänsyn till utbildning i kirurgien att hafva affagt licentiatexamen och att hafva deltagit i en operationskurs å lik vid militärläkarekursen. Jag tror, att hvarje läkare måste besvara denna fråga med ett nej.»

En annan läkare yttrade sig äfven. Han sade: »Såsom f. d. karantänsläkare har jag vunnit någon erfarenhet angående hygienen ombord på handelsflottan, både dess passagerare- och lastfartyg, och kan intyga, att den är betänkligt försummad och befinner sig på en mycket låg ståndpunkt.»

Jag skall nu icke vidare upptaga tiden härmed, men jag har velat påpeka detta i hopp och tanke, att statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet skall lemna Andra Kammaren upplysningar, som kunna vara för kammaren tillfredsställande.

Jag har naturligen icke något yrkande att framställa, men saken har synt mig så allvarlig, att det är alldeles oförklarligt, huru Kongl. Maj:t kunnat, då vi redan af 68 läkare hafva 15 stipendiater, föreslå att fylla bristen med stipendiater i stället för med fullständigt utbildade läkare och kirurger.

Herr A. Hedin i Stockholm: Jag är så väsentligt förekommen af den ärade ledamot, som nu satte sig, att jag icke skall tillägga mycket till hvad han har sagt. Men jag kan å andra sidan icke heller underlåta att göra några erinringar vid denna i hög grad öfverraskande proposition, hvad flottans läkarestat beträffar.

Jag har så uppmärksamt jag förmått läst igenom den kongl. propositionen och statsutskottets utlåtande; och så vidt jag icke har varit alldeles blind och icke kunnat läsa rätt innantill, måste jag antaga, att förslaget i denna del är uppgjordt af chefen för kongl. sjöförvarsdepartementet och förberedt till föredragning och afgörande hos Kongl. Maj:t utan att upplysningar inhemtats från något annat håll än från chefen för flottans stab. Det har väckt min uppmärksamhet, att man i en sådan fråga som den om organisationen af marinläkarestaten skulle anse den verkliga sakkunskapen i detta fall, d. v. s. läkarens sakinsigt, vara öfverflödig för beredande af det förslag, som skulle af Kongl. Maj:t framställas för Riksdagen. Det har väckt min uppmärksamhet, därför att jag icke trodde, att man inom denna förvaltningsgren ännu skulle hafva kommit till en sådan uppfattning af militärernas kompetens på ett område, der de uppenbarligen äro inkompetente, som redan länge förefunnits inom arméns område, der det tyckes hafva blifvit regel att skjuta undan den verkliga sakkunskapen, representerad af civila auktoriteter, för att lägga afgörandet i militärernas händer, ehuru alla kunna säga sig, att de, huru skickliga de än kunna vara på *andra* områden, icke äro det på det ifrågavarande området. Det fins öfverflöd af exempel på sådant från armén. Det allra nyaste, jag har hört, är följande — och det är alldeles säkert — att under dessa svåra rekryteringstider det händt, att en regementschef gillat och antagit rekryter, som läkare kasserat såsom odugliga för krigstjenst, med den påföljd, att man efter några månader fick skicka bort dem. För öfrigt äro exemplen sådana, att en stor del af kammarens ledamöter känna till dem, såsom t. ex. att man bygger baracker af den beskaffenhet, att de enligt

Angående
flottans
läkarestat.
(Forts)

Angående
flottans
läkarestat.
(Forts.)

läkares uppgift icke kunna desinficieras, och af den beskaffenhet, att, om en eldsvåda skulle utbryta, det förefaller tvifvelaktigt, om synnerligen många af dem, som der äro inqvarterade, kunna komma ut, eller om större delen skola blifva innebrända. Vidare anlägger man dyrbara kaserner, der man förlägger sjukrummen tre trappor upp, så att, när man behöfver använda bår för att transportera en sjuk, det befinner sig ogörligt att flytta honom upp till sjukrummen. I samma kasern, som jag nu syftar på, har man anlagt badinrättning för hästarne, hvilket vare hästarne väl undt — ja, jag är djurvän —; men efter som officerarne utan tvifvel begagna sig af de allmänna badinrättningar, som finnas i hufvudstaden, har man — naturligtvis icke brytt sig om att göra någon badinrättning för manskapet.

Den militära pretentionen att förstå sådant, som det icke borde kännas såsom någon förödmjukelse att erkänna, att man *icke* förstår, har nu gått så långt, att jag börjar tro, att det behöfves särskilda åtgärder mot den. Men jag hade icke förväntat mig, att i så flagrant mätto, som här skett, detta exempel från landtarmén skulle följans inom flottan.

Det har icke varit förhållandet förr. Jag erinrar mig från mina tidigare riksdagsår en kongl. proposition till Riksdagen 1871 med förslag angående ordnandet af flottans sjukvård. Då yttrade sig naturligtvis de militära myndigheterna; det var stationsbefälhafvarne och förvaltningen af sjöärendena. Men förslag i ämnet var ursprungligen ingifvet af en medicinsk auktoritet, öfverfältläkaren Mörck; och sedan förvaltningen af sjöärendena hade yttrat sig, öfverlemnades, så vidt jag kan förstå af referatet i den kongl. propositionen, alla handlingarna till sundhetskollegium. Jag fäster så mycket hellre uppmärksamheten på detta förhållande, som af sundhetskollegiets yttrande — hvilket jag icke läst in extenso, utan endast refereradt i det Kongl. Maj:ts proposition till 1871 års Riksdag åtföljande statsrådsprotokollet — framgår, att sundhetskollegium då, således för 30 år sedan, lät höra en, lät vara mycket beskedlig och försigtig, kritik af stipendiatinstitutionen.

Hvad som redan då kunde förefalla den medicinska auktoriteten, sundhetskollegium, tvifvelaktigt, torde icke vara tvifvelaktigt nu mera, nemligen att denna institution *icke* bör utvidgas och stärkas, såsom Kongl. Maj:t nu föreslagit, utan i stället bör afskaffas. Det förefaller mig väl icke kunna synnerligen mycket omtvistas, att efter den diskussion i detta ämne, som blifvit förd i svenska läkaresällskapet, stipendiatinstitutionen bör betraktas såsom utdömd af dem, som hafva förnämsta kompetensen att yttra sig i ett sådant ämne. Emellertid har man i det förslag, som nu föreligger, bemödat sig att fylla bristen i *antalet* marinläkare; och jag vore frestad att säga, att man har fyllt denna brist i antal mera på papperet än i verkligheten, ty åtminstone förefaller det mig ganska osäkert vid studium af den förordning, som utfärdades förliden december månad, om den vore synnerligen lockande för läkarne, så att man kunde påräkna att

på det sätt, som der förmäles, förskaffa ett antal af trettio stycken. Då blir förhållandet detta, att enligt Kongl. Maj:ts förslag till de femton nuvarande stipendiaterna komma ytterligare tio; det blir läkarestipendiaterna till ett antal af tjugufem på en fast läkarestat af trettiofyra. Det är någonting, som alldeles strider mot den uppfattning, som, låt vara i mycket fogliga ordalag, uttalats af den medicinska myndighet, jag nyss nämnt, redan år 1871. Och hvad skulle väl medicinalstyrelsen nu hafva sagt, om vederbörande hade — hvilket synes mig hafva bort ske i verklig öfverensstämmelse med grundlagens mening — om vederbörande hade förberedt ärendet genom att vända sig äfven till en medicinsk myndighet och icke tagit såsom ofelbart hvad chefen för flottans stab har föreslagit?

Jag trodde nästan, att den föregående talaren skulle slutat med att yrka afslag på förslaget om de tio stipendiaterna, i hvilket fall det skulle varit mig ett nöje att instämma i det yrkandet. Nu skall jag tills vidare nöja mig med hvad jag anfört, under uttalande, i likhet med den föregående talaren, af den förhoppning, att icke den slags lösning, som här föreligger i det kongl. förslaget, måtte betraktas annat än som ytterst provisorisk, så att, så snart det blir möjligt att förbereda ett förslag af tillfredsställande beskaffenhet, detta måtte framläggas för Riksdagen.

Den farhåga, jag från ett eller annat håll hört uttalas, att den kostnad, som en tillfredsställande lösning af denna fråga skulle kräfva, skulle befinnas afskräckande för Riksdagen, kan jag icke för ett enda ögonblick dela. Jag kan icke tro, att Riksdagen, som med fulla händer kastat ut millioner till höger och venster, icke skulle vilja gifva den obetydliga summa, som behöfves för att tillse, att, om en gång flottan kommer att göra tjänst i krig, de, som der skola kläda blodig skjorta för landet, åtminstone icke skola omkomma af brist på vård och nödig skötsel.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet Dyrssen: Herr talman, mina herrar! Till en början får jag uttala min tacksamhet för det intresse, som synbarligen dikterat de båda sista talarnes anföranden. Jag anhåller dock att få yttra några ord, som måhända skola ställa frågan om läkarevården vid flottan i en annan betydning.

Om man först fäster sig vid läkarevården vid stationerna, så innehåller flottans reglemente mycket noggranna föreskrifter i detta hänseende. Enligt reglementets Del I § 237 mom. 2 och § 238 mom. 3 d) åligger det förste läkaren vid stationen — fältläkaren vid Karlskrona station och regementsläkaren i Stockholm — bland annat att utöfva tillsyn öfver allt, som hör till utredningen af stationens fartyg. Det åligger således denna myndighet vid de särskilda stationerna att tillse, att fartygen få nödig utrustning. Fältläkaren är den högsta medicinska myndigheten vid flottan. Han har sin tjänstgöring vid Karlskrona station af den anledningen, att det egentligen är

*Angående
flottans
läkarestat.
(Forts.)*

*Angående
flottans
läkarestat.
(Forts.)*

vid denna station, som någon sjukvård förefinnes. Der finnes sjukhus och alla anstalter för att vårda de sjuka, hvaremot detta saknas vid Stockholms station, ty der sändas de sjuka till garnisonssjukhuset, och vid stationen finnas endast några få sjukrum för tillfällig sjukvård.

När fältläkaretjensten för några månader sedan blef ledig, lät emellertid Kongl. Maj:t sig angeläget vara att endast tillsätta denna tjänst på förordnande för att sålunda möjliggöra genomförandet af vissa reformer med afseende på tillsättandet af läkare vid kongl. flottan. Dessa reformer kunna till en del utföras utan Riksdagens medverkan, men somliga äro af den beskaffenhet, att Riksdagens medverkan erfordras, och därför har äfven Kongl. Maj:t aflåtit en proposition till Riksdagen, hvaruti Kongl. Maj:t, bland annat, anhållit om förändrade pensionsbestämmelser, hvarigenom man skulle kunna åstadkomma en obligatorisk afskedsskyldighet för läkarne vid flottan och på detta sätt erhålla yngre läkare. Så snart Riksdagen fattat sitt beslut i detta ärende, kommer förnyad instruktion att utarbetas för tillsättande af läkaretjenster vid flottan.

Hvad beträffar marinförvaltningen, saknas icke heller der den nödiga sakkunskapen, i det att marinförvaltningen eger befogenhet och skyldighet att i ärenden, uti hvilka sådan sakkunskap kan vara af nöden, hänvända sig till medicinalstyrelsen, rikets högsta medicinska auktoritet, och der erhålla erforderliga anvisningar.

Beträffande vidare frågan om läkarevärden ombord å fartygen, redogjorde den förste ärade talaren för en diskussion, som egt rum i läkaresällskapet, men han redogjorde dervid endast för den del af diskussionen, som var till fördel för den ifrågasatta omorganisationen. Jag skall därför anhålla att få komplettera denna redogörelse. Generaldirektör Linroth yttrade vid detta tillfälle, att han icke trodde, att med de medel, som den föredragande hade ifrågasatt, det vore möjligt att kunna åstadkomma någon väsentligen bättre organisation, hvarpå generaldirektör Almén svarade: »låt det också kosta tre gånger så mycket, så må vi ändock genomföra den.» Jag anser därför, att det organisationsförslag, som der framlades, näppeligen torde kunna tjena till efterrättelse.

Dessutom får jag påpeka, att det icke är rätt att sätta likhets-tecken mellan stipendiater och kandidater, ty mer än 64 % af våra läkarestipendiater äro licentiater och hafva således rättighet att utöfva läkarekallet äfven i privatpraktiken.

Den siste ärade talaren yttrade, att medicinalstyrelsen hade bort höras i ett ärende af denna beskaffenhet, och han sade, att, såvida han icke vore blind, någon redogörelse därför icke i den kongl. propositionen funnes. Jag må verkligen beklaga, att hans synförmåga måtte på senaste tiden undergått en betänklig försämring, ty på sid. 43 i den kongl. propositionen står att läsa: »öfver chefens för flottans stab förslag i fråga om läkarestaten har infordradt yttrande den 8 sistlidne december afgifvits af medicinalstyrelsen, som dervid till alla delar anslutit sig till de af stabschefen i ämnet uttalade åsikter.

Dessutom har medicinalstyrelsen i särskilda underdåniga skrivelser den 14 september 1898 och den 25 september 1899 föreslagit ökande af antalet läkarestipendiater vid flottan såsom behöfligt jemväl under fredstid, hvilket förslag af marinförvaltningen blifvit tillstyrkt». Medicinalstyrelsen är således hörd och icke endast *en* gång, utan *tre* gånger. Medicinalstyrelsen har således uttalat sig i detta ärende, men icke med ett ord antydt, att stipendiatinstitutionen icke är till fyllest. Det är vid sådant förhållande ursäktligt, om jag icke, gent emot medicinalstyrelsen, funnit anledning att hysa en annan åsigt.

Icke heller från de fartygschefer och högste befälhafvare, som årligen måste afgifva sina rapporter, har försports något som helst klagomål i detta hänseende, och den komité, som tillsattes 1882 och som just hade att yttra sig om dessa stipendiater, har förklaradt, att allt är väl bestäldt och att någon ändring icke är af nöden.

Om detta oaktadt det skulle visa sig, att en bättre organisation af läkarestaten vid flottan kunde för ett rimligt pris genomföras, skall jag för visso icke motsätta mig en sådan, och det gläder mig att i sådant fall kunna räkna på bistånd af två så framstående män som de båda senaste talarne. Jag vill endast framhålla, att ett godkännande af Kongl. Maj:ts, utaf statsutskottet tillstyrkta, proposition rörande denna fråga på intet sätt lägger hinder i vägen för ett eventuellt genomförande framdeles af en annan organisation.

Herr Smith: Jag är fullkomligt öfvertygad derom, att vi alla äro lika varmt intresserade deraf, att staten i filantropiskt hänseende fullgör de uti ifrågavarande afseende framhållna skyldigheterna och lemnar åt våra sårade krigare all den fullgoda hjälp, som under för handen varande omständigheter kan lemnas och på förhand beredas dem. Jag är således härutinnan af samma åsigt som herrar Waldenström och Hedin, men jag är icke af samma åsigt som de i en annan sak, nemligen rörande stipendiaterna. Herr Waldenström hänvisade till den af honom i vissa delar upplästa skriften och yttrade, att det vore nödvändigt för den läkare, som skall tjenstgöra ombord, att ega kännedom om lifvet derstädes. Häri instämmer jag till fullo, men jag är af den uppfattning, att det är bättre, att denna kännedom om lifvet ombord inhämtas af stipendiaten eller kandidaten i stället för af licentiaten. Huru skall man kunna begära att få en fullfärdig fartygsläkare af en licentiat, som aldrig varit ombord på ett fartyg? Stipendiatkommenderingen på flottan är att betrakta såsom ett slags kurs i naval hygien; det är nödvändigt att lära sig den för att en gång kunna uppträda såsom duglig skeppsläkare. Stipendiaten genomgår sin kurs ombord under den tid, då han är ung och hans pretentioner äro mindre och det är billigare för staten att underhålla honom. Det är af dessa skäl, som jag anser det vara af behovet påkalladt, att vid sidan af en ökad läkarecorps stipendiatinstitutionen bibehålles såsom en lämplig rekrytskola för det fullgoda och sjövana läkaremateriel, som kan behövas i krigstid.

Angående
flottans
läkarestat.
(Forts.)

Herr talman. Jag skall icke yttra mig vidare, endast anbjalla att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Jag skall börja med det, som den senaste talaren behagade säga, att jag skulle hafva läst upp ett yttrande nyss ur en skrift, der det skulle hafva stått, att det vore nödvändigt för en läkare att, innan han anställdes på fartyg, känna lifvet ombord. Detta förekom hvarken i skriften eller i mitt anförande. Det måste hafva berott på felaktig uppfattning af den ärade talaren, att han trodde, att jag sagt något sådant.

Han yttrade vidare, att stipendiatinstitutionen skulle vara för de blifvande skeppsläkarne en rekrytskola. Ja, om Kongl. Maj:t framställt saken så, att stipendiatinstitutionen vore ingenting annat än en *rekrytskola*, då vore allting all right. Men så är icke förhållandet, utan nu har Kongl. Maj:t framställt stipendiaterna icke såsom elever och assistenter, utan såsom *sjelfständige skeppsläkare*. Om herrarne se efter på tabellen, så skola herrarne finna, att stipendiaterna blifva sjelfständiga skeppsläkare äfven på våra största pansarbåtar.

Den tabell, som är bifogad propositionen, innehåller uppgift på hvad som behöfves vid en eventuel mobilisering 1902. Då frågar jag: huru skola dessa tio stipendiat, som anställas under 1901, kunna vara tränade skeppsläkare i början af 1902? Det är ju att hoppas, att icke något krig skall utbryta; och då kan ju allt gå bra. Men man bör icke uppskjuta att assurera sitt hus, tills man tänker, att nu skall det snart brinna.

Jag skall vidare svara på det, som sades af herr Hedin. Han hade väntat, att jag skulle framställa ett afslagsyrkande. Jag gjorde det icke, därför att jag hoppades, att herr statsrådet skulle lemna en förklaring, som vore tillfredsställande, och att således ett yrkande om afslag på den föredragna punkten i denna del skulle vara obehöfligt.

Hvad beträffar emellertid herr statsrådets anförande, så började han med att visa, att läkarevården vid stationerna är ganska tillfredsställande. *Men derom är icke nu fråga.*

Det var i mitt anförande icke alls tal om läkarevården vid stationerna. Om den också skulle vara en smula underhållig, så finnas både i Karlskrona och i Stockholm civila läkare, som militärläkarne kunna draga till konsultation och som kunna i nödfall träda in, der militärläkarne af en eller annan anledning icke kunna göra tjänst. Detta torde också vara nödvändigt t. ex. vid en eventuel mobilisering i Karlskrona, ty regementsläkaren der är 65 år gammal och gammalmodig och har alltid varit gammalmodig.

Herr statsrådet sade derjemte, att det äfven vid marinförvaltningen är ganska bra bestäldt, ty marinförvaltningen har rättighet och skyldighet att vända sig till medicinalstyrelsen i hvarje fall, då marinförvaltningen anser sig behöfva råd af sakkunnige. Ja, detta är mycket bra, men dervidlag har jag nästan lust att instämma i herr Hedins yttrande och fråga: är det ofta, som militärcheferna anse sig

behöfva sådana der råd af sakkunnige civile? För resten skulle det vara af högsta intresse att af herr statsrådet få veta, hvilken medlem af medicinalstyrelsen som har någon särskild erfarenhet eller fack-insigt i naval hygien eller de saker, som dertill höra. Såvidt jag vet, finnes ingen sådan, och då är det fasligt litet bevändt med att vända sig dit.

Hvad för öfrigt beträffar medicinalstyrelsens utlåtanden, är det ju ganska märkvärdigt, att under den diskussion, som jag nyss åbe-ropat, yttrade sig förre generaldirektören Almén på det allra mest lifliga sätt för den reform, som af föreläsaren hade blifvit föreslagen. Och jag tänker, att han hade något att göra med medicinalstyrelsens yttrande år 1882, ty då var han ännu icke pensionerad.

Nu sade herr statsrådet, att jag visserligen ur den i läkare-föreningen förda diskussionen anförde det, som talade till fördel för den åsigt, som jag förfäktade, men underlät att anföra hvad som talade deremot. Detta är ett fullkomligt misstag af herr statsrådet. Det är mycket riktigt, såsom han anmärkte, att generaldirektör Linroth uppträdde mot föreläsaren, men det var icke *mot den reform*, som han föreslagit, utan mot hans *kostnadsberäkning*. Generaldirektör Linroth ansåg nemligen, att det vore omöjligt att genomföra reformen med de 8,000 kronor, som föreläsaren hade tänkt sig. Under dis-kussionens lopp begärde emellertid generaldirektören återigen ordet och förklarade, att om det blott kunde ekonomiskt åstadkommas, vore han lifigt intresserad för reformförslaget. Herr talmannen skall deraf finna, att generaldirektören för medicinalstyrelsen icke har sagt ett ord, som kan tydas såsom gående i motsatt riktning mot hvad före-läsaren anført och som jag tog mig friheten att här citera, utan att han tvärtom varit intresserad för saken.

Men pengarne, pengarne, ja, pengarne! Föreläsaren hade före-slagit, att i stället för 10 stipendiater, hvar och en med 600 kronors lön, borde anställas 10 legitimerade läkare med bataljonsläkares lön, 900 kronor. Således skulle hela skilnaden uppgå till 300 kronor för en hvar af dem.

Emellertid framhöll f. d. generaldirektör Almén, såsom jag också anförde, att om föreläsaren, doktor Rudberg, föreslagit för liten summa, så behöfde det visserligen icke utgöra hinder för organisationen. Och generaldirektör Almén sjelf tänkte sig möjligheten af en kostnads-skilnad på en summa 25,000 kronor. Jag frågar nu herrarne: finnes det någon här i kammaren, som icke vill offra 25,000 kronor för att bereda de sårade på våra krigsfartyg nödig läkarehjelp? Jag tror det icke. Eller är det icke värdt 25,000 kronor, att de sårade icke komma i händerna på läkarekryter, utan på fullt utbildade läkare?

Herr statsrådet sade vidare, att inga klagomål hade förekommit från fartygscheferna. Jag ber att få fråga herr statsrådet, om någon af dessa fartygschefer varit ute i batalj med våra fartyg, så att de kunna säga, huru det stält sig under bataljen, och huru de kandida-

Angående
flottans
läkarestat.
(Forts.)

ter, som de hade ombord, redde sig med de sårade och lemlästade, som efter bataljen funnos der.

Herr statsrådet sade vidare, att om en reform, sådan som jag tänkt mig — eller, rättare sagdt, som jag eftersagt efter föreläsningen och diskussionen i läkaresällskapet — skulle kunna åstadkommas för rimligt pris, så skulle han vara villig att genomföra den. Ja, 25,000 kronor måtte väl vara ett rimligt pris, då det gäller en så ytterligt angelägen reform som denna. Det bör väl aldrig ett svenskt statsråd tvifla på, att Riksdagen är beredd att för ett så högst viktigt ändamål offra 25,000 kronor, ja, den summan många gånger om.

Då emellertid herr statsrådet sade, att ett bifall till hvad Kongl. Maj:t här har föreslagit ingalunda skulle utgöra hinder för en annan organisation, en bättre organisation, så fann jag mig dermed fullkomligt tillfredsstäld. Det var just ett sådant yttrande från statsrådsbänken, som jag velat framkalla genom mitt anförande, och jag skall därför icke göra något yrkande.

Herr Wallis: Herr talman, mina herrar! Jag har egentligen begärt ordet, för att det icke må synas, som om denna fråga icke intresserade kammarens läkareledamöter. Jag känner mig visserligen ingalunda speciellt kompetent i afseende å den del af läkarevetenskapen, som har att göra med det ifrågavarande ämnet; men jag kan dock säga något angående den institution, som här egentligen varit föremål för kritik. Jag afser stipendiatinstitutionen, som uti debatten här har flera gånger likstälts med en kandidatinstitution, hvilket den i sjelfva verket för närvarande alldeles icke är. I forna tider har det nog varit så. Man kan nog säga, att för 30 å 40 år sedan var det illa bestäldt med läkarevården ombord på våra fartyg, och detta af det enkla skälet, att det stora flertalet af stipendiaterna icke voro legitimerade läkare, utan kandidater, som ofta genomgått endast en del af sin kurs. Detta berodde i sin ordning derpå, att det vid denna tid var ganska ringa tillgång på läkare och att flottans behof sålunda måste tillfredsställas på detta alldeles olämpliga sätt. I sjelfva verket tror jag dock icke, att detta vållat så särdeles stort men. Det har här sagts, att klagomål angående dessa stipendiaterna icke blifvit afhörda, och jag tror också, att det förhållit sig så. Men detta beror derpå, att stipendiaternas yrkesskicklighet i så ringa utsträckning behöft anlitas, och det är ju också helt naturligt. På min tid, i slutet af 1860-talet och början af 1870-talet, ansågos dessa kommanderingar egentligen endast såsom lusturer, som voro angenäma icke blott genom vistelsen ombord, utan äfven derigenom, att man i förhållande till dåvarande ekonomiska pretentioner blef ganska väl betald. Huru de anordnades, har den förste talaren omnämnt. De kunde så anordnas, att till dem kommanderades personer, hvilka befunno sig i ett ganska långt framskridet stadium utaf lungdot. Det var utan tvifvel till dessa personers förmån, men säkerligen icke till förmån för läkarevården ombord.

Andra tider ha sedermera inträdt, icke väsentligen genom Kongl. Maj:ts försorg, icke till följd af hans insigt om nödvändigheten att förbättra förhållandena, utan helt enkelt derigenom, att tillgången på läkare blifvit betydligt större och att till följd deraf personer, som fordom icke skulle hafva ansett med sin fördel förenligt att antaga dessa kommenderingar, numera antaga dem.

Det är för närvarande icke så illa ställdt med denna sak, som tyckes af den föregående diskussionen framgå. Af de 15 stipendiater, som för närvarande finnas, äro icke mindre än 9 legitimerade läkare och således fullt kvalificerade för vanlig sjukvård. Dessa ha allesammans innehaft 2 å 3 sjökommenderingar förut och äro således sjövana personer, som äro inne i sitt yrke. Af de återstående 6 hafva icke mindre än 4, som visserligen endast äro medicine kandidater, genomgått fullständig tjenstgöring och ytterligare tjenstgjort ett halft år vid garnisonssjukhuset, der de till följd deraf, att så få tjenstgörande finnas vid detta sjukhus, haft mycket rikligare tillfälle att handlägga sjukvård och speciellt militär sjukvård, som ju här är den viktigaste, än hvad de skulle hafva haft såsom tjenstgörande på de vanliga klinikerna. De återstående 2, som äro nyantagna, hafva genomgått sin tjenstgöring och derjemte deltagit i beväringmöten; äfven dessa äro kvalificerade för vanlig sjukvård.

Härmed vill jag dock ingalunda säga, att jag anser dessa stipendiater vara kvalificerade för den sjukvård, som kommer i fråga *under krig*. Och det är alldeles klart, att vi icke böra låta oss nöja med en organisation af sjukvården ombord, sådan att den passar för dessa turer, som fortfarande kunna i mer eller mindre mån anses vara lusturer, der uppenbarligen ytterst ringa anspråk behöfva ställas på den speciellt militära läkaredughigheten, utan att vi böra sträfva efter en organisation genom statens försorg, sådan att den möter de fordringar, som på läkarevården till sjös måste uppställas i krigstid. Att dessa fordringar för närvarande äro oändligt skilda från de vanliga fordringarne på en civil läkare är själfklart. Bästa beviset härför ligger deruti, att vi på senare tider lagt oss mycket vinn om att utveckla vår militära sjukvård *på land*. Det synes mig, liksom helt visst alla läkare, vara ett önskemål, att vi må i afseende å den *navala* sjukvården rycka fram åtminstone lika långt, som vi kommit i fråga om den militära sjukvården i land. Jag deltagar därför till fullo i syftet af de anföranden, som de båda första talarne här hållit.

Det är alldeles uppenbart, såsom den senaste ärade talaren sade, att den omständigheten, att inga klagomål afhörts från fartygsbefälhafvarne, betyder oändligt litet, ty deras erfarenhet har intet att göra med det väsentliga i denna fråga, nemligen huru dessa personer skulle motsvara de fordringar, som komme att ställas på dem under ett krig. Det är klart, att för detta ändamål erfordras att hafva genomgått en ordentlig kirurgisk utbildning, och i detta hänseende hafva icke heller de legitimerade läkare, som nu finnas bland stipendiaterna, dokumenterat sig.

Angående
flottans
läkarestat.
(Forts.)

Det är säkerligen för alla här närvarande läkare i kammaren högst glädjande att finna det intresse, som hittills under debatten visat sig för denna fråga; och då vi nu fått höra af herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet, att han icke är obenägen att genomföra en tidsenlig omorganisation af läkarekåren vid sjövapnet, vill jag liksom en föregående talare taga fasta på detta yttrande och uttala den förhoppning, att detta måtte ske så snart som möjligt. Jag tror icke heller, att kostnadsfrågan kommer att verka afskräckande. Föredraganden i svenska läkaresällskapet har föreslagit för denna omorganisation en ökning af det årliga anslaget uppgående till 8,000 kronor; men det är alldeles själfklart, att svenska läkaresällskapet icke är kompetent att yttra sig om *den* saken. Sällskapet har icke heller uttalat sig derom utan om principfrågan, och der var uttalandet absolut enhälligt. *Alla* medgäfvit, att den nuvarande organisationen icke tillfredsstälde de anspråk, som svenska folket ovilkorligen har rättighet och skyldighet att ställa på sina militärläkare till sjös. Om det nu också skulle behövas 3 gånger mera än den nu föreslagna summan, så tror jag — i synnerhet i jämförelse med de kolossala utgifterna för öfrigt för försvaret — att summan ändå icke kommer att af Riksdagen anses för hög.

Friherre von Otter: Jag är i väsentlig mån förekommen af den talare, som nyss hade ordet. Jag begärde ordet i ändamål, att kammaren icke af den diskussion, som här egt rum, skulle få det intrycket, att läkarevärden på våra krigsfartyg, sådan den nu är ordnad, icke skulle vara så tillfredsställande, som den borde vara. Det är ju naturligt, att de läkare, som vi nu hafva, icke kunna hafva någon erfarenhet i krig; men jag frågar, hvilka läkare vi väl skulle kunna få, som hafva någon erfarenhet i det hänseendet. Allt, som kan komma i fråga, är väl, att det ses till, att flottan får en läkarepersonal, som är kompetent för alla de fall, som i allmänhet förekomma inom militärsjukvården. I det hänseendet finnes det väl icke något tvifvel om, att icke dessa stipendiater få just den utbildning, som är erforderlig för att tienstgöra som militärläkare, och särskildt måtte väl det vara en god sak — som en föregående talare äfven erinrat om — att de få börja i tidigare år och på det sättet vänja sig vid sjön.

Här har talats om, att en och annan läkarestipendiat kommit ut, som haft lungshot. Men icke är väl det en följd *deraf*, att han är stipendiat? Äfven om han varit fullt legitimerad läkare, hade det ju varit samma förhållande. Jag vill säga, att jag har någon erfarenhet beträffande läkarevärden ombord på våra fartyg, då jag under de senare åren haft befäl öfver kusteskadern och sålunda varit i tillfälle att se icke blott, huru sjukvården handhafs, utan äfven det intresse, med hvilket dessa läkare skött sina åligganden.

Herr Waldenström yttrade, att våra krigsfartyg i sanitärt hänseende icke vore så utrustade, som de borde vara. Hvarifrån herr Waldenström hemtat detta antagande, vet jag icke, och icke heller

vet jag, hvarifrån han hemtat den upplysning, som han meddelade, att på ett fartyg sjukhytten skulle vara belägen i närheten af kabysen. Jag tvifvar icke på, att det funnits något fartyg med sådan anordning, men jag förmodar, att det varit något af de gamla fartyg, som för längesedan äro utdömda, något fartyg, der utrymmet icke medgifvit någon bättre anordning för sjukvården ombord.

Han nämnde vidare, att det sagts honom, att fartygen skulle vara origtigt inrättade i det hänseendet, att gunrummet låge i midten med hytterna vid sidorna, då det borde vara tvärtom. Jag vill då upplysa, att på de senast byggda fartygen *är* inredningen just så beskaffad. Sålunda torde af hvad jag här yttrat framgå, att såväl läkarevården ombord är så tillfredsställande, som den gerna kan vara under nu befintliga förhållanden, äfvensom att icke någon rättmätig klagan kan anföras mot inredningen på våra fartyg och icke heller mot den utrustning, som lemnas dem. Hvarje fartyg har sin utrustning af instrument m. m., som det blott är att gå och taga, när fartyget skall ut, på den plats, der sådant finnes uppställt för hvarje fartyg.

Med hvad jag nu yttrat har jag ingalunda uttalat mig för, att icke en ändring i den rigtning, som här blifvit ifrågasatt, skulle vara fördelaktig. Såsom herr Waldenström kan upplysa, har jag för en del år sedan varit med uti en komité, som just framhållit behovet och önskvärdheten af en sådan organisation, som dr. Rudberg påpekat. Detta utlåtande, som afgafs i början af 1870-talet, öfverlemnades sedermera till en *läkarekomité*, som herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet omnämnde, något längre fram. Men denna läkarekomité uttalade sig *mot* en sådan organisation; och då en komité af erfarna läkare ansåg en institution vara sådan, att den tills vidare kunde bibehållas, borde man väl icke sätta i fråga, att militärer skulle söka framtvinga en ändring. Härtill vill jag lägga det, att för särskildt magtpåliggande fall gjordes i midten af 1870-talet den ändring — det var 1876, då löneregleringen skedde för läkarekåren vid flottan — att det föreskrefs, mot hvad förut varit stadgadt, att läkare vid stationerna — som naturligtvis böra anses hafva den största erfarenheten om, huru sjöfolk skall behandlas ombord — skulle vara skyldiga att gå till sjös; och sedermera har vid flere tillfällen, då det varit af större vigt att hafva en mera erfaren läkare med, en sådan varit kommenderad.

Jag har icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Herr A. Hedin i Stockholm: Jag har att erkänna ett misstag, och jag erkänner det mycket gerna, det misstag nemligen som herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet påpekade. Till följd häraf får jag också erkänna, att den farhåga, som jag på grund af detta misstag uttalade, nemligen att det inom sjöförsvarsdepartementet skulle hålla på att blifva bruk att undanskjuta den civila sakkunskapen,

*Angående
flottans
läkarestat.
(Forts.)*

*Angående
flottans
läkarestat.
(Forts.)*

torde vara ogrundad, då det antagande, som jag gjorde, att den medicinska myndigheten icke blifvit hörd, var origtigt.

Jag skall be att få tillägga några ord med anledning af det försvaret för stipendiatinstitutionen, som fördes af en ledamot i mitt granskning, och ber dervid få erinra om ett yttrande af sundhetskollegium, refererat i Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen 1871. Sundhetskollegium säger, att »det ansett betänkligt att, på sätt förvaltningen föreslagit, minska sjöförsvarets ordinarie läkareplatser från 13 till 7 eller, med tillägg af 10 stipendiat, från 23 till 17 och särskildt att vid Karlskrona station ersätta 4 bataljonsläkare med lika många skiftesvis på halfår af stationsbefälhafvaren kommenderade stipendiat» och detta därför »att ändamålet med militärläkares anställning vore icke blott att sätta manskapet å stationerna i tillfälle att erhålla vård och i öfrigt fylla behofvet af läkare under fredstid, utan äfven att under krig med säkerhet hafva att tillgå en, om ock otillräcklig, likväl *speciellt sakkunnig* del af den då erforderliga personalen». I sammanhang med detta står, hvad jag läser i slutet af referatet, nemligen att man skulle kunna indraga vissa läkare vid Karlskrona station, »så vida fråga vore endast om sjukvård å stället och ej att hålla i öfning läkare för sjukhjälp äfven i krigstid, för hvilket senare ändamål framhölles såsom gagneligt, att vapnets bataljonsläkare användes till tjenstgöring ombord, åtminstone såsom uppördsläkare, och *stipendiat* i deras ställe *kommenderades på stationen*». Sundhetskollegium hade då således icke mycket stort förtroende till stipendiat som läkare ombord på fartygen ens på expeditioner under fred.

Det yttrades sedan af en ärad talare, att läkarevården på våra krigsfartyg för närvarande skulle vara ganska tillfredsställande. — Jag tror orden föllo så. Han tillade: huru skola läkarne kunna vinna erfarenhet? Den kan endast vinnas efter hand under tjenstgöring. Ja, det är sant, att erfarenhet af åliggandena som läkare på krigsfartyg endast kan vinnas under tjenstgöring. Men det är icke blott *erfarenhet*, som brister, då det är fråga åtminstone om stipendiaterna; och i det hänseendet vill jag erinra om, att skilnaden väl ändå icke är så stor mellan nu och den tidpunkt, då sundhetskollegium afgaf sitt yttrande. Det är icke nog med att erfarenheten saknas, utan sjelfva den *grundläggande, allra nödvändigaste kunskapen* saknas hos dessa stipendiat, om jag får tro en man som professor John Berg. Han yttrade i den flera gånger citerade diskussionen i svenska läkarsällskapet: »Som kirurg har jag naturligtvis icke kunnat undgå att känna mig starkt beklämd vid tanken på, huru vi i kirurgiskt hänseende skulle stå oss vid ett eventuellt krig. Det kan icke vara för oss obekant, huru ytterst litet antal af våra militärläkare, som hafva någon verklig kompetens som kirurger. Det är själfklart, att under krigstid skulle behofvet af skolade kirurger i väsentlig mån minskas genom våra civila kirurgers inkallande. Och antagligen skulle det ställa sig något så när med afseende på tilloppet af civila svenska kirurger till tjenstgöring vid landtarmén. Huru skulle det deremot

ställa sig med afseende på fyllandet af behovet af skolade kirurger vid flottan? Jag vill icke besvara frågan». Det är professor Bergs yttrande.

*Angående
flottans
läkarestat.
(Forts).*

Emellertid var det en stor tillfredsställelse att höra, att chefen för sjöförsvarsdepartementet alldeles icke tänkt sig den nu föreslagna åtgärden såsom *definitiv*, utan att han tvärtom är intresserad för en ny och fullständig organisation; och jag vågar därför uttala den önskan, att herr statsrådet icke måtte i någon mån låta sig afskräckas af tanken på ett motstånd inom Riksdagen emot en i alla fall obetydlig kostnad för en högst angelägen sak.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Chefen för sjöförsvarsdepartementet tyckes hafva en särdeles otur eller tur att alltid begära för litet. Förra året anslogos 13 millioner kronor mera än han begärde, och i år tycker man, att det icke är ett nog högt anslag till läkarekåren vid flottan. Men, mine herrar, jag är alldeles förvissad, att ifall Riksdagen anslår tre gånger så mycket, som han nu begärt, skall han till nästa år inkomma med proposition om förhöjdt anslag till läkarestaten vid kongl. flottan.

Vidare anfördes ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 1 a.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3.

Biföllos.

Punkten 4.

Med bifall till af Kongl. Maj:t i statsverkspropositionen derom framställt förslag hemstälde utskottet i denna punkt, att Riksdagen må i riksstaten för år 1901 höja anslaget till flottans nybyggnad och underhåll, nu 1,300,000 kronor, med 425,000 kronor till 1,725,000 kronor.

*Angående
höjning af
anslaget till
flottans ny-
byggnad och
underhåll.*

I afgifven reservation hemstälde emellertid herrar *Pehrson* i Törneryd, *Andersson* i Vestra Nöbbelöf, *Persson* i Stallerhult, *Boström* i Bodbyn, *Larsson* i Mörtlösa, *Nylander*, *Sjö*, *Göransson*, *Persson* i Tällberg, *Eriksson* i Ofvanmyra, *Olsson* i Åsak och *Anderson* i Hasselbol, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen må i riksstaten för år 1901 höja anslaget till

Angående
höjning af
anslaget till
flottans ny-
byggnad och
underhåll.
(Forts.)

flottans nybyggnad och underhåll, nu 1,300,000 kronor, med 300,000 kronor till 1,600,000 kronor.

I fråga härom anförde:

Herr Smith: Herr talman! Ehuru reservanterna i denna punkt yttra, att det lärer vara obestriddigt, att under de senare åren en betydlig del antagligen ganska nödvändiga underhållsarbeten måst efter sättas, anse de dock, att med den af dem föreslagna summan, som utgör en nedprutning af 125,000 kronor på det af statsutskottet föreslagna beloppet, allt skulle blifva väl bestämdt, så att de både många och stora reparationsarbeten, som flottan på grund af bristande medel under de senare åren ej kunnat lägga hand vid, så småningom skulle kunna utföras. Detta är icke fullt riktigt. Jag ber att få erinra om, att från detta anslag äfven skall bestridas utgifter för reparationer å åtskilliga byggnader äfvensom för underhåll af en hel del materiel, materiel, som visserligen för tillfället icke direkt behöfves för stridsöfningar och krigsutrustning, men som dock för att icke förfaras tarfvar underhåll. Derfor erfordras till fullo det af Kongl. Maj:t begärda och af utskottet tillstyrkta beloppet. Härtill kommer, att i samma mån som materielen ökas, ökas äfven utgifterna på detta anslag. Men icke nog härmed. Anslagens storlek har äfven sin inverkan på en så vigtig sak som flottans stridsduglighet och hållande i beredskap. Ty äfven härför bestridas utgifterna från anslaget i fråga. Förr i tiden var det brukligt, att, så snart fartygen kommo hem från sin expedition, de aftacklades och i sin helhet lades upp. Nu deremot söndertagas och besigtigas visserligen maskinerna, men de insmörjas och hopsättas ånyo, och fartygen hållas i allmänhet i sådan beredskap, att de när som helst kunna gå till sjös. Och att detta förutsätter större kostnader är helt naturligt.

På grund af hvad jag nu yttrat och med fästadt afseende på den menliga inverkan på flottans stridsduglighet, som ett bifall till reservanternas förslag skulle medföra, yrkar jag bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Såsom kammaren behagade finna af betänkan det, ha alla denna kammares statsutskottsledamöter reserverat sig mot utskottets hemställan i denna punkt och ansett, att den af Kongl. Maj:t begärda höjningen, 425,000 kr., i anslaget till flottans nybyggnad och underhåll bör begränsas till 300,000 kronor.

Den föregående talaren yttrade, att den af Kongl. Maj:t begärda summan till fullo behöfdes. Det är nog antagligt, att den *framdeles* kan komma att behöfvas, men vi reservanter anse, att för *den närmaste tiden* den af oss föreslagna summan bör vara tillräcklig. Ser man på den Kongl. Maj:ts proposition bifogade tablån öfver förhållandet mellan anmälda behof och tillgång på anslagsmedel under denna

anslagstitel för tolfårsperioden 1888—1899, så finner man, att i medeltal skilnaden mellan de af varfscheferna begärda belopp för detta anslag och de anvisade utgjort omkring 224,000 kronor. Denna tablå är emellertid enligt min mening icke fullt tillfredsställande. Ty det är alldeles tydligt, att, om det anslag, som under ett år begäres, icke erhålles, den brist, som derigenom uppkommer, måste tagas med i beräkning det andra året, när anslaget då begäres. Tager jag då i beräkning ställningen de senaste åren, då skilnaden mellan det begärda och anvisade anslaget 1897 var 250,000 kronor, 1898 340,000 och 1899 542,000 kronor, så kommer jag till det resultat, att anslaget behöfver ökas med omkring 300,000 kronor.

Kongl. Maj:t har begärt, att anslaget skulle höjas med 425,000 kronor, men denna höjning anse, som sagdt, vi reserverar vara för stor. Ty äfven om man vill bortarbota den så kallade bristen, går det mycket väl för sig med den af reservanterna föreslagna höjningen 300,000 kronor. Man bör nemligen äfven taga i betraktande, att vissa från detta anslag hittills anvisade utgifter framdeles komma att bestridas från andra anslag, hvarigenom anslagets för det egentliga underhållet disponibla behållning ökas. Så blifver förhållandet med utgifterna till flottans poliskår, 25,500 kronor, inqvarteringsbidraget åt manskapet vid sjömanskåren, 25,286 kronor och bidraget till brefdufvestationen, 2,400 kronor, eller tillsammans 53,186 kronor. Läger man då denna senare summa till den af reservanterna föreslagna höjningen i anslaget, utgör ju denna i sjelfva verket 353,186 kronor; och detta är ju en ganska väsentlig ökning. Med antagande att en ökning för underhåll af den nuvarande materielen erfordras med 200,000 kronor, så blifver det ju i alla fall ett årligt öferskott af öfver 150,000 kronor för bortarbetandet af den s. k. bristen.

Jag tror alltså, att den summa, som reservanterna föreslagit, för närvarande blifver tillräcklig, och jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet Dyrssen: Herr grefve och talman, mina herrar! Till att börja med får jag till statsutskottet framföra mitt upprigtiga tack för det välvilliga sätt, hvarpå hufvudtiteln i sin helhet derstädes blifvit behandlad. I den föreliggande punkten har dock enighet inom statsutskottet dess värre icke kunnat uppnås.

Enär den af ålder brukade benämningen på detta anslag till äfventyrs skulle kunna ingifva någon den föreställningen, att anslaget vore afsedt ej blott för flottans underhåll utan äfven för dess nybyggnad, ber jag — för att härutinnan undanrödja ett möjligt missförstånd — få påpeka, att, såsom det också finnes omnämndt i Kongl. Maj:ts proposition, egentligen intet belopp af detta anslag har kunnat användas till nybyggnad på senare tiden. Här är de således egentligen fråga endast om underhåll.

Detta anslag är afsedt att fylla mångfaldiga behof. Jag anhåller

*Angående
höjning af
anslaget till
flottans ny-
byggnad och
underhåll.
(Forts.)*

Angående
höjning af
anslaget till
flottans ny-
byggnad och
underhåll.
(Forts.)

att få nämna några af dem. Först och främst är det underhållet af flottans fartyg, torpeder, minor, minutläggningsfartyg etc. Vidare har man underhållet af flottans byggnader i land, såsom t. ex. boställshus, kaserner, förrådsbyggnader, verkstäder, dockor, broar, kranar, vägar, kajer, muddringsarbeten, telegrafer och telefoner, gas- och vattenledningar m. m., belysning på varfven, sjöinstrument och sjökartor m. m., m. m. Ytterligare skall af detta anslag utgå de behöfliga beloppen för dagaföringen åt officerare och underofficerare, flottans maskinister och handverkare, som tjänstgöra på varfven, äfvensom månadslönare och verkmästare och intill senaste tiden äfven utgifterna för polisbevakning på varfven och inqvarteringsbidrag åt manskapet vid sjömanskåren. De två sistnämnda posterna bortfalla dock nästa år.

Ända till år 1887 utgjorde anslagsbeloppet 1,078,800 kronor. Vid 1886 års riksdag höjdes det till 1,200,000 kronor. Af den utredning, som låg till grund för Kongl. Maj:ts proposition till 1886 års Riksdag, framgår, att varfscheferna då ansågo det nödvändiga beloppet vara 430,000 kronor. Marinförvaltningen och Kongl. Maj:t satte ned beloppet till 361,000 kronor, och Riksdagen beviljade 121,000 kronor. Sedan dess har anslaget blifvit ökad med 100,000 kronor, detta beroende derpå, att, när båtsmanshållet afskaffades, varfven skulle ha ersättning för de billiga dagsverken, som båtsmännen utgjorde på varfven. Höjningen med de 100,000 kronorna är således egentligen icke någon *förbättring* i anslaget, endast en *ersättning* — och en knapp ersättning — för de förlorade dagsverkena. Under de 12 år, som förflutit sedan sista förhöjningen, ha behofven emellertid ständigt vuxit. Orsakerna dertill äro icke synnerligen svåra att finna. Dels ha lyckligtvis tillkommit en hel del nya fartyg sedan dess. Dessa fartyg ha särdeles komplicerade maskiner, som tarfva mycket noggrant underhåll. Vidare ha sedan dess arbetsprisen och prisen på materiel väsentligen stigit. Äfvenså ha i land tillkommit en hel del byggnader, som äfven de kräfva sitt underhåll. Också har skilnaden mellan de belopp, som varfscheferna årligen ansett erforderliga för underhållet, och de belopp, som marinförvaltningen dertill kunnat afse, ständigt vuxit och — såsom den siste ärade talaren anförde — för år 1899 stigit till 542,000 kronor. Varfscheferna ha beräknat den erforderliga årliga ökningen i anslaget till 544,000 kronor, marinförvaltningen har ansett sig kunna sätta ned den till 500,000 kronor, och Kongl. Maj:t har i sin proposition ytterligare nedsatt den till 425,000 kronor, på grund deraf att anslaget blifvit lättadt från åtskilliga utgifter, som jag sedermera skall närmare beröra.

Emellertid har statsutskottet funnit sig kunna tillstyrka Kongl. Maj:ts proposition i denna del, men åtskilliga reservanter ha ej kunnat vara med om att höja anslaget med mera än 300,000 kronor. De motiv, som reservanterna ha anført emot en höjning med mera än 300,000 kronor, äro hufvudsakligast tvenne.

Först och främst säga reservanterna: »Visserligen har under de

senaste åren af nämnda period» — det är 12-årsperioden 1888—1899 — »skilnaden ökats, men detta synes vara helt naturligt, då de föregående årens anmälda behof icke kunnat fullt tillgodoses, utan måst jemte nyuppkomna behof å nyo anmälas.» Af varfschefernas mycket detaljerade utredningar — dessa utredningar gå in i minsta detaljer, och de ha varit statsutskottet förelagda — framgår emellertid, att här verkligen föreligger ett *årligt* behof.

*Angående
höjning af
anslaget till
flottans ny-
byggnad och
underhåll.*
(Forts.)

Vidare säga reservanterna: »Utskottet har därför, och då i betraktande tages, att, på sätt departementschefen erinrat, vissa från detta anslag hittills anvisade utgifter framdeles skola bestridas af andra anslag, hvarigenom anslaget för det egentliga underhållet disponibla behållning ökas, ansett anslagshöjningen kunna lämpligen begränsas till 300.000 kronor.» Till de belopp, hvarmed anslaget kommer att lättas, har Kongl. Maj:t i sin proposition redan tagit hänsyn. Kongl. Maj:t har nemligen minskat det af marinförvaltningen anmälda beloppet med dels det hittills å underhållsanslaget uppförda anslaget till varfspolisen, för hvilken senaste Riksdag särskildt beviljade 27,800 kronor, dels anslaget till inqvarteringsbidrag åt sjömanskåren, för hvilket ändamål Andra Kammaren nyss genom godkännande af punkten 1 beviljade ett särskildt anslag, hvarigenom »anslaget till flottans nybyggnad och underhåll» lättas med 25,216 kronor. Till detta har Kongl. Maj:t, som sagdt, redan tagit hänsyn, då man nedsatt de af marinförvaltningen begärda 500,000 kronorna, till 425,000 kronor.

Nu är det ju alldeles tydligt, att under de närmaste åren denna förhöjning är fullkomligt nödvändig för att betäcka kostnaderna för eftersatta arbeten. Och äfven om efter några år detta anslag skulle visa sig vara något rymligt, kan man vara alldeles öfvertygad om, att de nya fartyg, som redan år 1902 tillföras flottan — bland annat tre pansarbåtar — skola till sitt underhåll kräva så stora belopp, att det till fullo tages i anspråk. Att, oaktadt anslaget alltjemt varit för knappt, man dock har kunnat något så när dragligt taga sig fram, beror derpå, att man eftersatt hvad som icke varit alldeles nödvändigt. Denna metod kan dock icke i längden tillämpas utan stora olägenheter.

Man har äfven haft en annan utväg, som också den har sina stora betänkligheter. Enligt bestämmelserna skola nemligen ut- och afrustningskostnaderna för de fartyg, som under årets lopp utgå på expedition, bestridas af öfningsanslaget. Dessa ut- och afrustningskostnader ha ständigt vuxit, och enligt en ungefärlig beräkning — räkenskaperna äro icke fullt afslutade ännu — hafva de för år 1899 uppgått till 131,000 kronor. Detta bevisar naturligtvis, att de fartyg, som skulle gå ut på expedition, då hafva behöft väsentliga reparations- och underhållsarbeten, som ej kunnat förut göras på grund af underhållsanslagets stora knapphet. Detta bevisar återigen, att fartygen med det nuvarande underhållsanslaget ej kunna hållas i det mobiliseringsberedskap, som vore önskvärdt. Detta är betänkligt, allra

Angående
höjning af
anslaget till
flottans ny-
byggnad och
underhåll.
(Forts.)

helst för de fartyg, som af utrymmes- eller andra skäl måste förläggas i Karlskrona, men som vid en mobilisering skola användas exempelvis i Stockholms skärgård.

Ett bifall till statsutskottets förslag skulle afhjelpa, bland annat, denna stora olägenhet. Jag är alltså fortfarande af den uppfattningen, att Riksdagen skulle handla välbetänkt, om den fattade sitt beslut i öfverensstämmelse med statsutskottets hemställan.

Friherre von Otter: Herr grefve och talman, mina herrar! Alla äro vi nog fullkomligt ense derom, att, sedan vi nu fått en tidsenlig sjökrigsmateriel, denna också bör hållas i sådant skick, att den när som helst kan användas. Om det belopp, som för detta ändamål kräfvades, kunna ju olika meningar råda, ty beräkningar äro ju alltid svåra att göra, så att de under alla förhållanden slå in.

I detta hänseende, och då jag tror, att det belopp, som reservanterna velat anvisa, icke kan vara tillräckligt, har jag ansett mig böra söka ådagalägga tillförlitligheten af de siffror, hvilka marinförvaltningen framlagt.

Här har redan af departementschefen åberopats, huruledes vid 1886 års riksdag Kongl. Maj:t begärde en förhöjning af underhållsanslaget till 1,440,000 kronor, men att Riksdagen beviljade endast 1,200,000 kronor. Draga vi dessa 1,200,000 kronor från 1,440,000 kronor, få vi ju en återstod af 240,000 kronor. Går jag nu till reservationen, finner jag der åberopadt, huruledes den årliga medelbristen i anslaget för att kunna på ett tillfredsställande sätt underhålla materielen m. m. uppgår till omkring 224,000 kronor, för samma period väl att märka. Således, Riksdagen nedsatte anslaget med 240,000 kronor, och det har visat sig, att medelbristen pr år uppgår till 225,000 kronor. Detta visar, enligt mitt fömenande, tillförlitligheten af den beräkning, som gjordes år 1886. Sålunda, om jag nu utgår derifrån, att man bör sätta tillit till de beräkningar, som blifvit gjorda, i synnerhet sedan de blifvit af kongl. marinförvaltningen pröfvade, och går till hvad de af varfscheferna för år 1899 anmälda behoven äro, finner jag dessa belöpa sig till 1,760,450 kronor 30 öre. Draga vi derifrån det belopp, som departementschefen nyss redogjort för — det har blifvit afdraget från underhållsanslaget, emedan det bestrides af andra medel — skall det återstående beloppet utgöra 1,679,744 kronor 30 öre, således 79,764 kronor 30 öre mindre än hvad reservanterna vilja anvisa.

Detta var för år 1899. Nu få vi komma ihåg, att under de senare åren tillkommit 5 första klassens pansarbåtar, 3 torpedkryssare, 6 första klassens torpedbåtar och 2 andra klassens torpedbåtar, hvilka så småningom komma att tariffva större summor för sitt underhåll och nog taga beloppet i anspråk. Derjemte komma inom utgången af nästa år sannolikt 1 första klassens pansarbåt, 2 torpedkryssare och 3 första klassens torpedbåtar att ytterligare blifva färdiga. För under-

hållet af dessa är icke någonting inräknadt i det anslag, som jag nyss omförmålt vara begärdt.

Lägg dertill, att material och arbetspris stigit sedan år 1899! Lägg dertill vidare önskvärldheten deraf att våra fartyg — såsom redan blifvit antydt — i större mån, än hvad hittills kunnat ske, hållas i första beredskap för att när som helst kunna användas! Allt detta drager naturligtvis ökade kostnader. Deraf torde otvetydigt framgå, att mindre anslag, än hvad Kongl. Maj:t begärt, näppeligen kan vara tillräckligt för att bestrida underhållet af vår flotta under det följande året.

På grund häraf, herr talman, anhåller jag att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Persson i Stallerhult. Såväl statsutskottet som reservanterna ha erkänt behovet af en ökning af det förevarande anslaget. Att reservanterna endast föreslagit ökningen till 300,000 kr. beror, så att säga, icke på några matematiska beräkningar, utan man har tänkt sig till denna siffra. Då det är fråga om att höja ett ordinarie anslag, bör man vara försigtig, så att man icke på en gång höjer det med för stort belopp.

Här har påvisats, att, fastän reservanterna endast föreslagit en höjning med 300,000 kr., den dock i själfva verket komme att uppgå till 353,186 kr., enär vissa utgifter, som hittills utgått från detta anslag, framdeles komme att bestridas från andra anslag. Och om vederbörande ytterligare ginge igenom de utgifter, som skola bestridas från anslaget, skulle de kanske kunna finna flera poster, som kunde bestridas från andra anslag.

En annan omständighet, som man vid bedömandet af denna fråga äfven bör taga i betraktande, är, att statsutskottet under punkt 11 i detta betänkande hemställt, att Riksdagen måtte till ändring af två 2:dra kl. pansarbåtar bevilja ett anslag af 660,000 kr. Det är alldeles gifvet, att underhållskostnaden för dessa båtar skulle, för så vidt icke detta anslag begärts, bestridts från nybyggnadsanslaget. Nu kommer naturligtvis för dessa båtar att högst betydligt minskas utgifterna på anslaget i fråga.

Vidare ber jag få påpeka, att Kongl. Maj:t i föreliggande proposition äfven begärt och statsutskottet tillstyrkt anslag för anläggning af ett pumpverk för den nya dockan i Karlskrona. Om denna framställning, såsom jag antager för gifvet, bifalles, kommer härigenom icke någon utgift för denna dockas underhåll, hvilken utgift äfvenledes skulle bestridas från förevarande anslag, att tagas i anspråk.

Ser man saken från denna synpunkt, tror jag, att den begärda höjningen belöper sig till vida högre belopp än reservanterna föreslagit. Jag hoppas därför, att Andra Kammaren skall understödja reservanternas hemställan. Skulle anslaget framdeles visa sig otill-

*Angående
höjning af
anslaget till
flottans ny-
byggnad och
underhåll.
(Forts.)*

räckligt, kan man ju då ytterligare höja det, men *för närvarande* tror jag, att en höjning med 300,000 kr. är tillräcklig.

Jag yrkar därför bifall till reservanternas förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll den af herr Pehrson i Törneryd m. fl. vid denna punkt afgifna reservation.

*Angående
höjning af
anslaget till
skeppsgosse-
skolan.*

Sedan härupå *punkten 5*, afseende höjning af anslaget till skeppsgosseskolan, blifvit föredragen, yttrade:

Friherre von Otter: Herr greve och talman, mina herrar! Det är med mycken motvilja, som jag uppträder i denna punkt, af det skäl, att jag som gammal statsutskottsledamot allt för väl vet, att när utskottet är enigt, ser det icke gerna, att man yrkar några förändringar i dess hemställan. Något sådant yrkande ämnar jag icke heller framställa, men jag anser mig likväl skyldig att yttra några ord, då jag så att säga är målsman för den skola, hvarom här är fråga.

Som kammaren af betänkandet inhemtat, hafva skollärarne vid skeppsgosseskolan i Karlskrona för närvarande en fast lön af 1,000 kronor och dertill tvenne ålderstillägg å 200 kronor hvarterda efter fem och tio års väl vitsordad tjenstgöring, alltså en aföning af högst 1,400 kronor. Tvenne gånger under förra året begärde de förhöjning i denna lön, först med 200 kronor i den fasta lönen, sedermera med förutom 200 kronor i den fasta lönen äfven ett tredje ålderstillägg å 200 kronor. De framstälde sin begäran af det skäl, att med innevarande år få folkskolelärarne i Karlskrona sin aföning höjd till 1,400 kronor med 3 lika stora ålderstillägg, således till högst 2,000 kronor, eller med andra ord, på det de skulle blifva likställda med folkskolelärarne, hvilket — vill jag inom parentes nämna — ändå icke skulle inträffa, enär folkskolelärarne i Karlskrona få sina pensionsafgifter erlagda af skolrådet, under det att skeppsgosseskolans lärare sjelfva måste betala dessa afgifter, som uppgå till omkring 70 kronor per år.

Jag har dock här begärt ordet icke så mycket för dessa skol-lärares skull, ty jag är fullkomligt öfvertygad om, att de känna en synnerlig tacksamhet mot Riksdagen, då Riksdagen i alla fall så välvilligt går deras önskan till mötes, utan jag har begärt ordet för att utom det, att jag velat vitsorda, att de gjort sig väl förtjenta af löneförhöjning, äfven få framhålla önskvärdheten ur vapnets synpunkt af att dessa lärare blifva likställda med folkskolelärarne i Karlskrona.

Skeppsgosseskolan har till ändamål att lemna de unga ynglingarna den underbyggnad, som erfordras, för att de sedermera skola kunna mottaga den undervisning, som gör dem kompetenta till underofficerare. Man kan med skäl säga, att underofficerskåren vid flottan är ryggraden i detta vapen, ty om de icke vore utrustade med den

duglighet och de kunskaper, som i allmänhet utmärka dem, skulle vi aldrig så, som jag hoppas nu sker, kunna sköta den materiel, som är oss anförtrodd. Men för att dessa underofficerare skola kunna blifva mottagliga för denna undervisning och sålunda få den behöfliga utbildningen, är det alldeles påtagligt, att den grundläggande undervisningen måste vara så tillfredsställande som möjligt. Jag vill inom parentes nämna, att sedan dessa ynglingar avslutat sin kurs i skeppsgosseskolan, så måste de för att kunna blifva underofficerare dessutom genomgå en teoretisk undervisningskurs under ytterligare tre år, eller två år i den allmänna kursen och derefter ett år uti tillämpningskursen. Det är sålunda icke små fordringar, som man ställer på dessa underofficerare.

*Angående
höjning af
anslaget till
skeppsgosse-
skolan
(Forts.)*

Utaf det som jag nu yttrat faller det af sig sjelft, att det är af synnerligen stor vikt, att lärarne vid skeppsgosseskolan äro de allra bästa. Der skola en rektor och tre lärare undervisa 320 pojkar med tillhjälp allenast af sju monitörer uttagna ur sjömanskåren, och det är väl därför alldeles gifvet, att man — som jag nyss nämnde — måste ha de allra bästa lärare. Men de bästa kan man icke få så länge som de icke äro likställda med de öfriga folkskolelärarne.

Det är sålunda företrädesvis ur vapnets synpunkt, som jag anser, att det hade varit synnerligen önskvärdt, att utskottet hade kunnat tillstyrka Kongl. Maj:ts proposition äfven i detta hänseende, men af skäl, som jag nyss anförde, vill jag inskränka mig till detta och gör, herr grefve och talman, icke något yrkande.

Vidare yttrades ej. Punkten bifölls.

Punkten 6.

Bifölls.

Efter föredragning vidare af *punkten 7*, angående anslaget till undervisningsanstalter för sjöfart, lemnades på begäran ordet till

*Angående
anslaget till
undervis-
ningsanstal-
ter för sjö-
fart.*

Herr Smith, som anförde: Herr grefve och talman, mina herrar! Det är icke min mening att göra något yrkande, utan jag vill blott bedja att få framhålla några fakta.

Det af Kongl. Maj:t begärda tredje ålderstillägget å 500 kronor till föreståndarne för fyra af rikets fullständiga navigationsskolor har af utskottet blifvit afstyrkt. Men man bör ju något besinna, hvilka göromål, som föreståndarne för dessa fullständiga navigationsskolor dels redan hafva utöfver det, som föreståndarne för de andra navigationsskolorna hafva, och dels hvilka göromål de ytterligare komma att få. För närvarande finnas i Stockholm dels under de sista dagarne examinerade, dels sådana som med det snaraste komma att undergå examen, utöfver det antal som finnes i andra navigations-skolor, der fullständig kurs icke finnes — allt detta gäller under-

*Angående
anslaget till
undervisningsanstalter
för sjöfart.
(Forts.)*

visningen i ångmaskinlära — 24 stycken specialelever, 24 stycken öfvermaskinistelever, 24 extra öfvermaskinistelever, 40 maskinistelever och 21 extra maskinistelever. Det är alltså summa 110 man, hvilka navigationsskoleföreståndaren har att delvis handleda och hvilkas uppfostran och undervisning han under denna tid skall öfvervaka. Dessutom kommer det till, att i de fyra skolor, der nu fullständig maskinistafdelning finnes, kommer jemväl elektricitetslära att införas, hvilket äfven det ökar navigationsskoleföreståndarens göromål. Då frågar jag, herr talman, om det kan vara riktigt att undan för undan lassa ökade göromål på en under vissa förutsättningar antagen föreståndare, utan att man lemnar honom någon slags ersättning för det i betydlig grad ökade arbete, som han derigenom får vidkännas?

Jag skall icke längre uppehålla kammaren, herr talman, och — som jag sade i början af mitt anförande — har jag intet yrkande att göra, utan skulle endast önska, att denna välbehöfliga lönereglering af Kongl. Maj:t ånyo upptoges i nästa års kongl. proposition.

Herr Wallenberg: Herr talman! Till den detaljerade framställning, som den föregående talaren egnade åt nödvändigheten af att tillgodose de kraf för rikets navigationsskolor, som af Kongl. Maj:t blifvit framställda, vill jag endast anknyta en mer generel öfverblick öfver dessa anstalters behof för handelssjöfarten.

En föregående ärad talare har yttrat, att underofficerskåren vid flottan vore att anse som ryggraden för det vapnet, och jag har lika stort fog att förlikna befälet vid handelsflottan med sjöfartsnäringens ryggrad; ty utvecklingen af handelssjöfarten beror i högst väsentlig mån på denna kårs duglighet och kunskaper. Det är med inseende af detta förhållande — som också blifvit ådagalagdt i det betänkande, som vi nu hafva framför oss — som man på senaste tiden sökt utreda, huruvida dessa kunskaper och denna utbildning hos handelsflottans befäl äro tillräckliga. Det har sålunda i betänkandet blifvit redogjort för flera komitéer, som under de sista åren varit tillsatta för utredning af denna fråga. Jag har sjelf varit med i den sista af de här omtalade komitéerna, nemligen den, som hade i uppdrag att omarbete sjöfartsförordningarna, och kan omnämna, att initiativet till komitén kom från handelsflottan sjelf. Initiativet togs på flera möten, som egde rum med föreningar, bestående af maskinister, styrmän och befälhafvare i olika delar af riket, och deraf framgick, att dessa yrkesmän ansågo, att de kunskapsprof, som numera ställes på vederbörande adepter i och för deras utbildning till befäl vid handelsflottan, icke hade följt med tidens kraf. Man påvisade äfven vid denna undersökning, att i utlandet högst väsentliga framsteg hade blifvit gjorda i syfte att fylla de fordringar på befälets utbildning, som der hade befunnits lämpliga, och vid jemförelse med dessa framsteg i utlandet och våra egna förhållanden i detta afseende måste vi erkänna, att vi kommit på efterkälken.

Det är således, mina herrar, ett reformarbete, som här föreligger,

och det är på grund af detta reformarbetes kraf, som Kongl. Maj:t har gjort de framställningar, som nu förekomma till behandling, åsyftande att skaffa bättre och flere lärarekrafter vid navigationsskolan än hittills, och jag kan som en idkare af sjöfartsnäringen på det högsta vitsorda den tillfredsställelse, med hvilken vi följa dessa Kongl. Maj:ts arbeten i detta hänseende, ty detta reformarbete går hand i hand med de önskningsar, som äro sjöfartsnäringens egna.

Ibland de strykningar, som blifvit gjorda i anslagen till undervisningsanstalterna för sjöfarten, iakttager jag äfven den, att inspektören vid rikets navigationsskolor icke tilldelats de af Kongl. Maj:t begärda 1,000 kronorna. Med afseende å det berättigade och önskvärda deri, att inspektören öfver navigationsskolorna måtte erhålla den nu äskade löneförhöjningen, vill jag framhålla, att i sammanhang med det reformarbete, hvarom jag nyss talade, har också arbetet för honom i högst väsentlig mån ökats. I stället för att förr den ena navigationsskolan arbetade helt och hållet fristående från den andra och helt olika metoder voro rådande inom de olika skolorna t. o. m. i den grad, att det var känt, att examen lättare kunde erhållas vid en skola än vid en annan, har man numera sträfvat efter att uppnå enhet i undervisningsväsendet vid de olika skolorna i syfte att erhålla full likställighet dem emellan. Det medel, som man för att förverkliga detta önskningsmål begagnat sig af, har varit det, att man lagt i inspektörens hand att förrätta alla examina vid skolorna. Detta problem var naturligtvis ingalunda lätt att lösa, ty därför fordrades i första rummet att ega tillgång till en ovanligt duglig person, som kunde förrätta dessa examina, och vidare också, att man kunde bereda möjlighet att förlägga examina vid de olika skolorna på så pass skilda tider, att det för en och samma person kunde blifva möjligt att förrätta allt detta examensarbete. Emellertid har man nu lyckats genomföra denna reform, och det har visat sig, att skolorna fungerat väl efter införandet af detta system, så att man tryggt kan påstå, att de efter införandet af den nya regimen i väsentlig mån gått framåt.

På grund af det nu anförda ber jag, mina herrar, utan att vilja göra något särskildt yrkande, dock att få framhålla, att, äfven om det nu föreliggande förslaget icke i år kan genomföras, man likväl till ett kommande år måtte beakta de skäl för detta anslags beviljande, som jag nu tillåtit mig påpeka.

Herr Ödman: Herr talman! Efter hvad den siste talaren anför har jag egentligen icke mycket att tillägga. I första rummet är det emellertid angående lönen för inspektören öfver navigationsskolorna jag ämnat yttra mig. Det synes mig då, att, ett belopp af 1,500 kronor, är en allt för ringa aflöning åt en person, som har den viktiga befattningen att vara inspektör öfver rikets navigationsskolor. Man måste besinna, att för denna befattning fordras en synnerligen framstående militär — jag vill erinra om att den nuvarande inspek-

*Angående
anslaget till
undervisningsanstalter för sjöfart.
(Forts.)*

Anyående
anslaget till
undervis-
ningsanstal-
ter för sjö-
fart.
(Forts.)

tören är kommandörkapten — och jag kan därför icke finna det vara annat än högst berättigadt, att man nu begär en förhöjning af 1,000 kronor i hans aflöning. Här talades för en stund sedan derom, att folkskolelärarne i Karlskrona börja med en lön af 1,400 kronor och sluta med en aflöning af 2,000 kronor. Här åter är fråga om en inspektör öfver navigationsskolorna rundt omkring Sveriges alla kuster allt ifrån Hernösand och till Strömstad jemte Gotland och om en person, som icke endast har att vara närvarande vid skolornas examina, utan hvilken det jemväl åligger att öfvervaka skolorna under deras fortgång. Kan det då vara obilligt, att han blir åtminstone likställd med dessa folkskolelärare? Jag tycker, att man så mycket mindre bör hysa någon tvekan härom, som vi helt visst komma att för framtiden i vår marin allt mer och mer begagna oss af handelsflottans befäl. Vi veta ju, att allt efter som nya örlogsfartyg byggas, erfordras också allt mer och mer befäl, men detta blir för visso en ytterst dyrbar sak, för så vidt vi icke kunna i högre grad än nu använda handelsflottans befäl för att sticka in detta bland marinofficerarne. Så har man visserligen äfven redan gått tillväga, fast i allt för liten skala, och jag tror, att både handelsflottan och marinen vunnit och skola vinna derpå. Men förutsättningen härför är, att nivån inom navigationsskolorna hålles högt, och härför fordras också en duglig inspektör, som ser till, att icke deras verksamhet förfuskas i något hörn af landet.

Det är väl nu icke lönt att yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, som dock tillstyrkts såväl af marinförvaltningen som af den komité, som yttrat sig i ärendet, när icke ens någon af statsutskottets ledamöter ansett sig böra reservera sig mot utskottets hemställan, men jag har dock velat yttra detta, på det att frågan, när den återkommer, ty den kan icke falla, måtte behjertas af statsutskottets ledamöter, så att vi då måtte kunna få saken ordnad. Jag tycker också, att man så mycket mindre bör fästa sig vid utgiften, som vi ju hafva endast en inspektör för navigationsskolorna, hvarför man alltså icke genom att bevilja den ifrågasatta löneförhöjningen kan skapa något prejudikat, för en hel kår — en sak, hvarför man ju eljest brukar vara rädd. Jag har emellertid, som sagdt, intet yrkande att framställa.

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Det kunde ju vara öfverflödigt att yttra sig i denna fråga, då ej något yrkande om bifall till den kongl. propositionen blifvit framställt. Men då här så varmt framhållits nödvändigheten af en löneförhöjning för såväl föreståndarne för de fyra fullständiga navigationsskolorna som för inspektören för rikets navigationsskolor, vill jag dock yttra några ord i frågan.

Hvad då först beträffar inspektören, är det ingalunda meningen, att han skall åtnjuta en aflöning af allenast 1,500 kronor, hvilket onekligen vore allt för litet för en person i hans ställning. Men han är heller ingalunda så dåligt aflönad. Den nuvarande inspektören är kommandörkapten i flottan och åtnjuter såsom sådan en lön af 3,500 kronor. Vidare har han i samma egenskap en dagaflöning af

4 kronor om dagen eller 1,450 kronor för år, hvarförutom han kan tjenstgöra å sjökommendering vid flottan, efter hvad jag antager, 90 dagar om året, under hvilken tid han uppbär dietpenningar till belopp af 360 kronor och dessutom sjöaflöning med 180 kronor. Detta hafva vi inhemtat under frågans behandling i statsutskottet, och jag tror således icke, att man kan säga, att denne person är så dåligt aflönad, då han ju vid flottan uppbär en aflöning af omkring 5,400 kronor och dessutom 1,500 kronor såsom inspektör öfver navigationsskolorna. Härtill kommer ytterligare, att han under sina resor uppbär dagtraktamente med 10 kronor om dagen och dessutom afgift för biljett å jernväg i första klass, så att hans inkomster väl kunna beräknas till åtminstone 7,000 kronor. Jag anser därför, att man kan vara ganska belåten i detta fall.

Hvad beträffar föreståndarne för navigationsskolorna, så hafva dessa allesammans extra sysselsättningar. Föreståndaren för Stockholms navigationsskola uppbär för signalering med tidkula 1,000 kronor per år. Föreståndaren för skolan i Göteborg är tillika chef för Bohus 2:a och Vestergötlands båtsmanskompanier och har såsom sådan dagtraktamente af 3 kronor om dagen. Vidare åtnjuter han såsom placerad å Stockholms station under sin vistelse i Göteborg en inqvarteringsersättning af omkring fem eller sex hundra kronor, hvarförutom han uppbär arfvode till belopp af 1,000 kronor för signalering med tidkula. Han har således en icke så obetydlig extra förtjenst. Hvad beträffar föreståndaren för skolan i Malmö har jag mig ej annat bekant, än att han såsom extra lärare i ångmaskinlära uppbär 700 kronor, likasom föreståndaren för skolan i Hernösand i egenskap af extra lärare vid skolan åtnjuter 500 kronor. Herrarne finna således af det redan sagda, att dessa föreståndare icke kunna sägas vara så dåligt lottade, och jag är viss om, mina herrar, att kunde man blott hitta reda på alla deras extra inkomster, skulle det visa sig, att så i ingen mån vore förhållandet. Jag kan på grund af det nu anförda icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet Dyrssen: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet med anledning af några små misstag, som den siste talaren begick i de upplysningar han lemnade. Han sade, att denne inspektör åtnjöte kommendörkapstens lön. Han har visserligen *titel* af kommendörkapten, men uppbär endast *kaptens* lön eller 2,800 kronor. Vidare åtnjuter han, såsom icke inkallad till tjenstgöring, endast half dagaflöning med 730 kronor, således tillsammans 3,530 kronor om året. Vidare talades om hans aflöning till sjös, dietpenningar o. s. v. Men nu är hans befattning såsom inspektör öfver navigationsskolorna af den beskaffenhet, att han icke kan användas för tjenstgöring på sjön, och han har icke heller under de sista åren varit kommenderad till sjös.

Hvad beträffar hans reseersättning, så utgjorde denna under år 1899 873 kronor 78 öre. Visserligen tror jag, att han kan hafva fått

Angående
anslaget till
undervis-
ningsanstal-
ter för sjö-
fart.
(Forts.)

litet öfver på detta belopp, ty man brukar ju alltid hafva något öfver på tjänsteresor, men icke kan det väl bli så mycket, på sin höjd 200 kronor. Inspektörens aföningsförmåner från flottan äro således ingalunda öfverdrifvet stora, och jag tror därför, att Kongl. Maj:t har haft godt skäl för att, i enlighet med hvad komitén och marinförvaltningen tillstyrkt, begära denna arfvodesförhöjning. Statsutskottet har nu enhälligt icke ansett sig kunna vara med om densamma, och då finnes föga utsigt att Riksdagen skulle besluta annorledes. Jag får emellertid meddela, att jag ingalunda är viss om att Kongl. Maj:t, i händelse af Riksdagens afslag nu, kan till nästa år komma tillbaka med denna framställning, såsom ett par föregående talare framkastat. Man får väl se, huru saken då kan gestalta sig, men jag vill ingalunda förbinda mig att tillstyrka Kongl. Maj:t att framlägga förnyad proposition i ämnet.

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: De uppgifter, som jag nyss lemnade, har utskottet fått icke skriftligen, utan per telefon från marinförvaltningen.

Jag kan icke förstå det, som departementschefen nämnde, att den person, om hvilken det här är fråga, icke kan tjänstgöra till sjös, emedan hans nuvarande sysselsättning icke lämpar sig därför. Skolorna sluta ju i april eller början af maj och börja sedan åter först i oktober, och jag inser därför verkligen icke, huru hans befattning som inspektör vid skolorna skall kunna hindra honom från att den öfriga tiden af året hafva tjänstgöring till sjös, åtminstone borde han väl kunna tjänstgöra de vanliga 90 dagarne. Jag kan för min del icke finna annat än att tiden borde kunna räcka till det, i fall han ej har någon annan extra sysselsättning än den nu nämnda.

Herr Ödman: Herr talman, mina herrar! Jag vill endast göra några anmärkningar mot den siste talaren.

Man skulle väl kunna tro, att dessa navigationsskolor äro stängda ifrån maj till september, och att det derunder skulle vara tid för inspektören att tjänstgöra vid flottan, men så är det sannerligen icke. Det finnes nemligen vissa skolor, der det pågår privat läsning under nämnda tid, och der man kan fordra examen när som helst, ty dertill har man rättighet, blott man betalar hvad detta kostar. När helst en dylik examen förekommer, är inspektören skyldig att resa dit och examinera, och sådant har inträffat flere gånger. Derfor kan icke detta gälla som något skäl mot att bevilja inspektören ökning i arfvodet.

Det andra skälet, som anförts deremot, var, att han har tio kronor i dagtraktamente under resorna.

Jag vädjar till herrarne, som sjelfva ha tio kronor om dagen, om denna ersättning verkligen räcker så långt, som man här förmenat.

Jag skulle för min del tycka, att det vore mycket ledsamt, om

regeringen icke skulle anse denna fråga vara värd att tagas upp till nästa år.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr Wallenberg: Herr talman! Med anledning af hvad herr Andersson i Nöbbelef yttrade derom, att inspektören för navigations-skolorna skulle vara i tillfälle att kunna deltaga i sjökommendering under sommaren, vill jag säga, att detta visserligen var fallet förut, men efter den nya organisation, som blifvit en följd af det nya reglementet, är något sådant alldeles omöjligt. Inspektörens tid är nemligen under sommaren så mycket upptagen med de rapporter han skall afgifva och med förberedelser för kommande termin, att det för oss inom komitén mötte ganska stora svårigheter att kunna jemka i hop det hela, så att dagarne räckte till.

Det är med påpekande af detta faktum, som jag ber att ytterligare få framhålla nödvändigheten utaf att inspektören vid navigations-skolorna måtte få något bättre löneförmåner.

Herr Kinnman: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få instämma med de tre talare, som först hade ordet i denna fråga. Jag vet nemligen, såsom sjelf lifigt engagerad i handelssjöfart, af huru stor vigt det är att vid navigationsundervisningen hafva de bästa lärare-krafter att tillgå.

Hvad föreståndarne beträffar, anser jag, att det ej vore af ringa betydelse, om det föreslagna tredje ålderstillägget blefve beviljad. Det är visserligen endast åt föreståndarne vid fyra navigationsskolor, som ett dylikt ålderstillägg ifrågasatts. Men om de komme i åtnjutande deraf, skulle det dock beredas åtminstone dem ett välbehöfvidt lönetillskott — låt vara först efter långvarig tjänst.

Vi få också betänka, såsom af föregående talare framhållits, att nya läroämnen komma att införas vid navigationsskolorna, nemligen elektricitetslära samt helso- och förbandslära. En föreståndare för en navigationsskola måste sätta sig in i alla ämnen, i hvilka undervisning meddelas. Ty han måste öfvervaka och leda det hela och kan icke lämna det uteslutande åt lärarne. I följd häraf blir hans tid ganska mycket upptagen.

Undervisningen vid navigationsskolorna pågår från den 1 september — icke, såsom här uppgifvits, från den 1 oktober — till i början af maj. I betraktande af allt detta tror jag därför, att föreståndarne äro väl förtjenta af den lilla lönetillökning, som Kongl. Maj:t här begärt åt dem.

Hvad åter angår inspektören för navigationsskolorna i riket, står den föreslagna ökningen i hans arvode, så vidt jag kan fatta, i direkt sammanhang med antagandet af en ny instruktion för inspektören. Förut hade inspektören endast att hvartannat år förrätta examen vid de särskilda skolorna och således examinera vid halfva antalet skolor hvarje år. Hädanefter skall inspektören, när det nya reglementet

Angående
anslaget till
undervis-
ningsanstal-
ter för sjö-
fart.
(Forts.)

Angående
anslaget till
undervis-
ningsanstäl-
ter för sjö-
fart.
(Forts.)

kommer att träda i kraft, förrätta hvarje examen och får således jemnt dubbelt så mycket att göra som nu.

Under sådana förhållanden anser jag det icke för mycket, om han finge dessa 1,000 kronor.

Handelssjöfartens målsmän besvara icke ofta Riksdagen med anslagsäskanden. Men detta är en sak, som är af stor vigt för handelssjöfarten, och jag beklagar, att statsutskottet icke kunnat tillmötesgå denna ganska måttliga begäran.

Jag har icke något yrkande att göra, utan har endast velat uttala min åsigt i frågan.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

Punkten 8.

Bifölls.

Angående
anslag till
nyanskaff-
ning af
krigsfartygs-
materiel.

Efter föredragning vidare af *punkten 9* angående anslag till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel anförde:

Herr Waldenström: Som bekant är, öfverraskades icke allenast Kongl. Maj:t, utan äfven hela vårt land af det stora extra anslag, som på en enskild motionärs framställning beviljades Kongl. Maj:t i fjol till att anskaffa krigsfartygsmateriel. Nå, derom har jag nu icke något att säga. Men jag vill, med anledning deraf att sista delen af detta anslag i år skall utgå, göra en vördsam förfrågan till herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet, om icke Kongl. Maj:t har tänkt på att använda någon del af detta anslag för att anskaffa ett tidsenligt sjukvårdsfartyg, som i händelse af ett fredsbrott kan vara färdigt att genast fullt utrustadt löpa ut och biträda med sjukvård.

Så mycket mera nödvändigt anser jag detta vara, som enligt den tabell, jag återopade i diskussionen öfver 1:a punkten, Kongl. Maj:t för tio nya första klassens pansarbåtar icke beräknat mer än tio läkare — alltså endast *en* läkare på hvarje första klassens pansarbåt. Om nu en sådan läkare blir skjuten eller blir sjösjuk, huru går det då för dem, som råka ut för att blifva sårade? Det ser ganska betänkligt ut.

Jag tror mig veta, att svenska flottan icke för närvarande har något sjukvårdsfartyg alls. Men det kan ju hända, att Kongl. Maj:t tänkt på att anskaffa ett sådant.

Man kan häremot invända, att, i händelse af fredsbrott, Kongl. Maj:t, för att afhjelpa denna brist, har rättighet att requirera ett eller annat passagerarefartyg. Men ett sådant passagerarefartyg kan ju icke med detsamma löpa ut fullt rustadt för sådant ändamål. Och icke

kan väl för öfrigt ett passagerarefartyg i hast inredas på ett tillfredsställande sätt såsom sjukvårdsfartyg.

När spansk-amerikanska kriget utbröt, köpte Amerikas förenta stater ett af Amerikas förnämsta passagerarefartyg för 200,000 dollars. Omrangeringen af detta fartyg till ett fullt modernt sjukvårdsfartyg kostade 500,000 dollars, så att hela denna affär gick på 700,000 dollars.

Nu hade Amerika den fördelen på sin sida, att Amerika var den magt som förklarade kriget och således kunde dröja med attacken så länge som det ville.

Är det åter fråga om Sverige, synes det aldrig kunna bli tal om att attackera, utan endast att blifva attackerad. Och då hemställer jag, om det är rimligt att vänta med att anskaffa ett sjukvårdsfartyg, till dess krig bryter ut och man blir tvungen att köpa ett passagerarefartyg, hala upp det på en slip, eller taga in det i en docka, inreda och omrängera det till ett sjukvårdsfartyg, hvilket med våra verkstäders beskaffenhet torde dröja så länge, att, när fartyget löper ut för att taga emot de sjuka, så är kriget slut?

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet Dyrssen: Herr greve och talman, mina herrar! På den direkta förfrågan, som den siste ärade talaren gjorde, huruvida det vore Kongl. Maj:ts afsigt att för anskaffande af ett sjukvårdsfartyg använda någon del af de 13,200,000 kronor, som Riksdagen i fjol beviljade till ny krigsfartygsmateriel, får jag svara, att Kongl. Maj:t icke tänker att af denna summa använda något till ett dylikt ändamål. Och detta af helt naturliga skäl. Ty dessa 13,200,000 kronor räcka ej ens till det behof, hvarför de äro afsedda, utan man blir tvungen att fylla den brist, som väntas uppstå, med något belopp, hvilket kommer att framdeles till Riksdagen anmälas.

Behofvet af sjukvårdsfartyg för vår flotta har man tänkt sig tillfredsstäldt på det sätt, att vid mobilisering vissa fartyg, som på förhand i mobiliseringsplanen äro bestämda, skola inredas och tagas i disposition för sjukvården.

Det är alldeles klart, att det vore mycket bättre att redan i fredstid kunna bygga ett sjukvårdsfartyg för att genast vid behof ha det till sin disposition. Men våra behof få väl, om jag så må säga, ordnas efter sin vikt och betydelse. När vi fått en mängd andra behof, som jag för min del anser mycket viktigare, tillfredsstälda, kan den ärade talaren vara förvissad om, att den af honom berörda synpunkten icke kommer att lemnas å sido.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Ja, det kan ju vara, att anslagen till anskaffning af materiel böra ordnas så, att de följa en viss plan, och att denna plan bör vara uppgjord med afseende på vigten af anskaffningen af hvarje särskild del af den nödiga materielen. Men för mig synes det vara en af de allra vigti-

*Angående
anslag till
nyanskaff-
ning af
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

Angående
anslag till
nyanskaff-
ning af
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)

gaste och på samma gång helt säkert en af de allra billigaste åtgärder, som kunde från sjöförvarsdepartementets sida vidtagas, att anskaffa ett sjukvårdsfartyg.

Herr statsrådet sade, att det vore meningen att vid ett krigsutbrott inreda något af de fartyg, som vi nu ha och som kanske är mindre dugligt till aktiv tjänst, till sjukvårdsfartyg. Men hvarför icke inreda ett sådant fartyg redan nu, utan spara tills kriget bryter ut, då det alltid drager någon tid, innan man får det i ordning? Härtill kommer, att det väl kan sättas i fråga, huruvida ett sådant fartyg kan på lämpligt sätt inredas till sjukvårdsfartyg af den beskaffenhet, som man har rättighet att fordra för en så allvarsam eventualitet som ett krigsutbrott.

Jag har blott velat fästa uppmärksamheten på denna sak. Och det var ju glädjande att höra, att herr statsrådet upplyste, att Kongl. Maj:t med tiden ämnar komma med förslag i denna fråga. Men tiden går. Och ingen människa kan ju veta, huru mycken tid vi få på oss att tänka på den saken. Det kan därför vara skäl att redan nu göra det.

Det kostade, såsom jag nämnde, det stora Amerika att till sjukvårdsfartyg inreda ett passagerarfartyg i fullt färdigt skick 700,000 dollars. Detta var ju en liten summa i jämförelse med kostnaden för Amerikas pansarkolosser, som går upp till några millioner dollars för hvarje. Efter detta tror jag mig kunna beräkna, att ett sjukvårdsfartyg för våra behof, fullt modernt och tidsenligt inredt, kan anskaffas för en summa, som icke bör vara afskräckande för Riksdagen att bevilja jemsides med de anslag, som erfordras för att åstadkomma den nödiga förstörelsematerielen.

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet Dyrssen: Jag gjorde mig skyldig till en ofullständighet beträffande den upplysning jag senast lemnade.

Förhållandet är nemligen det, att de fartyg, som vid en mobilisering äro afsedda att tjänstgöra såsom sjukvårdsfartyg, tillhöra icke flottan, utan privata bolag. Således kunna de icke redan i fredstid inredas dertill.

Det var blott detta lilla fullständigande jag velat göra.

Herr Waldenström: Ja, efter den upplysning herr statsrådet nu lemnade, blir saken för mig mycket viktigare, än den från början var.

Är det verkligen Kongl. Maj:ts mening att ställa det på det viset, att man skall vänta tills ett krig bryter ut för att få de privata bolagens passagerarfartyg inredda till sjukvårdsfartyg, då kan man, utan att vara fackman, förutsäga att det kommer att dröja alltför länge, innan dessa passagerarfartyg hinna att inredas och utrustas på ett sätt som är nödvändigt — allra mest nödvändigt, när kriget bryter ut.

Herr Ödman: Herr talman, mina herrar! Denna sak är visserligen mycket värd att lägga på minnet, men jag tror å andra sidan icke, att den har den betydelse, herr Waldenström velat tillmäta densamma.

Att sådana nationer, som föra krig i andra verldsdelar och långt ut på hafvet, kunna vara i behof af väl inredda sjukvårdsskepp och hospitalsfartyg, är helt naturligt. Men vi ämna hvarken fara till Cuba eller någon annanstans för att kriga, utan vi ämna, i händelse af krig, hålla oss inom våra skär, och då hafva vi i hvarje stad på kusten en reträttplats, dit man kan föra sjuka i land. I betraktande häraf försvinner således befogenheten af den anmärkning, herr Waldenström här gjorde. Ty för att frakta sjuka och sårade i land till kan användas en mängd passagerarebåtar, så vi behöfva icke inreda stora hospitalsskepp för ändamålet, så länge vi försvara oss inom våra skär.

Det var endast detta jag ville säga.

Öfverläggningen var härmed slutad. Punkten bifölls.

Punkten 10.

Bifölls.

Punkten 11.

Med bifall till af Kongl. Maj:t i statsverkspropositionen derom framställt förslag hemställde utskottet i denna punkt, att Riksdagen må till ändring af 2:a kl. pansarbåtarna Thordön och Tirfing bevilja ett anslag af 660,000 kronor och deraf på extra stat för år 1901 anvisa 100,000 kronor.

Angående anslag för ändring af 2:a kl. pansarbåtarna Thordön och Tirfing.

Vid punkten var anmäld reservation af herr *Persson* i Stallerhult.

Sedan utskottets hemställan blifvit föredragen, anförde:

Herr *Persson* i Stallerhult: Herr talman! Jag har vid denna punkt låtit anteckna mig såsom reservant, men då jag icke angifvit några skäl därför, skall jag nu be att med några ord få påpeka innebörden af reservationen.

Kongl. Maj:t har här begärt och statsutskottet tillstyrkt ett anslag af 660,000 kronor att användas till förbättring och omändring af två andraklassens pansarbåtar, hvilkas ålder icke är mindre än 33 å 34 år. Under de debatter, man åhört, och äfven i de skrifter, man läst, angående sjökrigsmaterielen har det alltid framhållits, att ett fartyg icke kan vara stridsdugligt längre än en 25 högst 30 år, och äfven inom statsutskottet har en flottans målsman ofta förfäktat denna

Angående
anslag för
ändring af
2:a kl. pansar-
båtarna
Thordön och
Tirfing.
(Forts.)

sats. Från andra håll har emellertid framhållits, att man kunde öka denna ålder något och derigenom minska utgifterna för nybyggnaden. Men jag tror icke att det låter sig göra, ty jag finner nu af denna punkt, att flottans målsmän ha rätt deri, att dessa fartygs ålder icke kan utsträckas längre än som ofvan sades. Det finnes nemligen ett mycket starkt stöd för den åsigten, att stridsfartyg icke kunna hålla sig längre, i en punkt uti den kongl. propositionen, hvilken punkt återgifves i utskottets betänkande, der det heter beträffande dessa båtar, som i allmänhet äro 33 å 34 år gamla, »att de i sitt nuvarande skick vore utan egentligt stridsvärde, och att det måste betecknas såsom misshushållning att längre påkosta dem något underhåll, om de ej moderniserades. Beslut måste därför så snart som möjligt — jag ber att få lägga tonvigten på »så snart som möjligt» — fattas, huruvida de borde ändras eller såsom stridsfartyg utrangeras.»

Så begäres för nästa år en summa af 100,000 kronor, hvilket längre ned i betänkandet motiveras dermed, att denna summa erfordras för att genast kunna företaga nödiga arbeten till förekommande af skrofvens och maskineriernas ytterligare försämrande. Men det är ju då tydligt och klart, att dessa gamla båtar icke äro af den beskaffenhet, att de kunna bli stridsdugliga.

Ser man efter, hvaruti den förändring komme att bestå, som skulle kosta 660,000 kronor, så finner man, att denna skulle omfatta dels 24 cm. kanonernas utbytande mot 2 st. 12 cm. snabbskjutande kanoner och tornets flyttande något föröfver, dels kulsprutornas utbytande mot småkanoner samt båda fartygens förseende med strålkastare. Detta låter ju ofantligt bra. Men att märka är, att allt detta, med undantag af småkanonerna för det ena fartyget, skulle tagas ifrån gamla fartyg, der denna materiel icke längre behöfves. Man skulle således öfverflytta gammal kasserad materiel till dessa fartyg och derigenom göra dem så ofantligt stridsdugliga, som det heter. Det är då klart, att man vågar tvifla på det stora värde, som man förutsatt, att dessa fartyg skulle erhålla efter förändringen. Det heter nemligen i betänkandet, att dessa fartyg efter ombestyckningen skulle kunna göra en stor tjenst vid försvaret af Karlskrona. Denna fästning, som är försedd med så starkt artilleri, skulle således, sedan detta bragts till tystnad, kunna försvaras af dessa gamla båtar, nu utan stridsvärde, sedan man försett dem med gammal kasserad materiel. Kan någon tro, att detta är möjligt. Jag kan det icke. Det är helt enkelt en öfverdrift, vågar jag påstå.

Men det är icke allenast detta, som gjort mig tveksam att tillstyrka det anslag, som i denna punkt afses.

Från och med 1902 skall en kanonbåt årligen utrangeras. Men att märka är, att af dessa kanonbåtar, som skola utrangeras från och med nämnda år, äro två stycken 10 år yngre än de fartyg, hvarom här är fråga, de äro nemligen byggda åren 1874, 1875. Således, båtar, som äro 10 år yngre, skall man utrangeras, men dessa 34 år gamla

båtar skall man påkosta 660,000 kronor. Detta finner jag icke vara god hushållning med statens medel.

Men det är icke allenast denna synpunkt jag har att stödja mig på.

Under första punkten, som vi i dag behandlade, beviljade vi medel till upprättandet af en mängd officersplatser och anskaffandet af ett stort antal manskap till bemanning af krigsfartygen. Man har nu, liksom förut, beräknat, att så och så mycket folk skulle behövas för hvarje fartyg, och hvad dessa två gamla fartyg beträffar, består deras bemanning af 103 man. Hafva vi verkligen råd att så slösa med lefvande kraft, att vi använda 103 man till besättning å dessa 34 år gamla båtar — låt vara att de blifva något förändrade? Jag tror knappast, man skäligen kan slå in på den vägen att öka manskapet, om det skall användas på så gamla fartyg, som icke hafva synnerligen stort stridsvärde.

Sedan man kommit till 1902, blir det på samma sätt. Då kommer man kanske och föreslår att kosta på de gamla kanonbåtarna några 100,000 kronor, och då behöfves naturligtvis lefvande kraft äfven för dem. Att märka är, att det står i förteckningen icke mindre än 86 mans besättning — befäl och manskap — beräknad för hvar och en af dem.

På detta sätt skall man således: för det första bygga nya fartyg, för det andra, när de äro utan stridsvärde, anslå medel till deras förändring och förbättring och för det tredje öka den lefvande kraften för hela bundten.

När tro herrarne det blir någon gräns för allt detta?

Jag tror tiden nu kan vara inne att icke kosta på dessa gamla båtar något särskildt för att få dem omändrade, utan att de, med anlåtande af underhållsanslaget, böra, i händelse de befinnas stridsdugliga, uppehållas så länge som möjligt.

Jag har velat uttala detta och vågar till slut yrka afslag å den föredragna punkten.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet Dyrssen: Herr grefve och talman, mina herrar! Det blir ju alltid beroende på hvars och ens individuella uppfattning, huruvida det lönar sig, blir ekonomiskt fördelaktigt, att kosta på äldre fartyg de behöfliga beloppen för att få dem tjenstdugliga till vissa afsedda ändamål. Det är nemligen alldeles omöjligt att i siffror uppmäta det stridsvärde, som de kunna få efter den genomgångna förändringen. Således något matematiskt bevis i siffror kan jag i detta fall icke åstadkomma.

Men jag ber att få framhålla, att alla de sjömilitära myndigheter, som hafva yttrat sig i denna fråga, — från och med departementscheferna på varven, varfscheferna och marinförvaltningen till och med Kongl. Maj:t nu senast i statsrådsprotokollet — hafva ansett, att man skulle kunna med fördel modernisera dessa fartyg.

Det är visserligen sant, att det skulle kosta 660,000 kronor, men

*Angående
anslag för
ändring af
2:a kl. pansar-
sarbåtarna
Thoröön och
Tirfing.
(Forts.)*

Angående
anslag för
ändring af
2:a kl. pansar-
båtarna
Thordön och
Tirfing.
(Forts.)

jag ber å andra sidan att få påpeka, att af dessa 660,000 kronor falla endast 400,000 kronor på fartygsändringen, resten på artilleri-kostnaden och ammunitionsutredning.

Den användning, man tänkt sig för dessa fartyg, vill jag försöka i korthet här angifva.

Uti våra skärgårdar finnas mångfaldiga ställen, der man förmedelst tillfälliga minspärningar, åstadkomna genom s. k. handminor, kan göra det mycket svårt för fienden att passera. Om dessa handminor försvaras af pansarbåtar, som äro bestyckade med talrikt snabbskjutande artilleri, uppstå för fienden mycket stora svårigheter att undanrödja dem. Det enda sätt för honom att gå till väga härvidlag är att skicka fram mindre fartyg för att kontraminera eller fiska upp dessa minor. Men då äro dessa pansarbåtar för flankering af minpositionerna ytterst verksamma.

Man har sett under våra stridsöfningar, som bedrifvas med mycket allvar, att sådana positioner äro till mycket stort hinder för en framträngande fiende. Om man genom dessa pansarbåtar i förening med handminor kan åstadkomma ett sådant försvar, så att säga bilda ett litet Termopyle här och hvar, hindrar man derigenom fienden att komma fram, så fort han önskar åtminstone. Och om dylika försvarsanordningar endast kunna åstadkomma att fienden fördröjes en enda dag, så kunna de hafva gjort oerhörd nytta.

Här har sagts, att i åtskilliga utlåtanden påpekats, att ett fartygs lifslängd varierar mellan 25 och 30 år i allmänhet. Men dermed får naturligtvis förstås, att ett fartyg icke kan för sitt ursprungliga ändamål i allmänhet användas längre än en 25 å 30 år. Att detta icke är för mycket tilltaget, bevisas just af den omständigheten, som den föregående ärade talaren påpekade, nemligen att Kongl. Maj:t, vid beräkandet af personalbehovet, förutsatt, att första klassens kanonbåtar skulle utrangeras den ene efter den andre, oaktadt åtskilliga af dem äro 10 år yngre. Men det beror på att de icke hafva något som helst pansarskydd, och det är med fästadt afseende å den oerhörda utveckling, som de snabbskjutande kanonerna fått på senare tider, som det blir mindre lämpligt att behålla dessa båtar, och för dem är ej heller afsedd någon personal. Deremot skulle dessa pansarbåtar, såsom riktigt anförts, erhålla en personal på 103 man, deraf dock största delen skulle komma på bevärigen och endast $\frac{1}{3}$ på stammen.

Genom att modernisera dessa fartyg får man samtidigt en mycket god användning för — icke föråldrade kanoner, utan fullt goda sådana. Det är de 12 cm. snabbskjutande kanoner af allra senaste modell, hvilka nu finnas å Svea, som skulle öfverflyttas till dessa pansarbåtar. Hvarför de skulle tagas från Svea är beroende derpå, att till följd af den omändring af Svea, hvartill Riksdagen lemnat medel, kommer denna båt att få ännu starkare kanoner, nemligen 15 cm. De 47 mm. snabbskjutande kanoner, som skulle användas å Thordön, äro också af den allra senaste typen. De äro afsedda att tagas från torpedbåtar samt å dessa ersättas med 37 mm. snabbskjutande

kanoner, hvarigenom skulle vinnas fullständig enhetlighet i bestyckningen på alla torpedbåtarna. Och detta är af den största betydelse. De föreslagna strålkastarne skulle äfven erhållas från Svea samt från Göta; och å dessa båtar ersättas med ännu kraftigare sådana.

Det är således, enligt mitt förmenande, icke misshushållning med statens medel, utan tvärtom en ganska god användning af dessa medel att modernisera de ifrågavarande pansarbåtarna. Hvad som deremot skulle vara misshushållning skulle vara att fortfarande underhålla dem, utan att man hade för afsigt att modernisera dem. Det är därför af den största betydelse för Kongl. Maj:t att få klart för sig, huruvida Riksdagen vill bevilja medel till denna modernisering eller icke. I det senare fallet får man slumpa bort dem och sälja dem såsom skrot. Men jag beklagar, om detta skulle blifva Riksdagens beslut.

*Angående
anslag för
ändring af
2:a kl. pansar-
båtarna
Thordön och
Tirfing.
(Forts.).*

Herr Ödman: För dem, som för ett 30-tal år sedan glädde sig åt vår dåvarande pansarflottas monitorer, kan det icke vara annat än glädjande att nu erfara, att dessa möjligen kunna komma till användning igen. Vi hafva vant oss vid att icke vidare höra talas om dessa monitorer, men det har förundrat icke blott mig, utan äfven många andra, om monitorerna verkligen skulle helt och hållet afskrifvas, på den grund att de icke kunde anses vara till nytta i ett blifvande krig. Nu kommer emellertid förslag fram från herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet om att vi möjligen skulle kunna modernisera upp våra monitorer en smula, d. v. s. genom att, bland annat, till dem öfverflytta snabbskjutande kanoner från de fullt moderna båtar, som vore afsedda att vara ute i fronten. På så vis skulle nämnda båtar få äfven någon hjälp af monitorerna. Men man får dock icke räkna för mycket på dem, ty dels kunna de icke uppdrivas till någon högre fart och dels kunna de icke heller gå utomskärs, utan man får nog bara betrakta dem som ett godt rörligt lavettage för kanonerna. Man bör betrakta dem såsom ett slags flytande batterier, som utan svårighet kunna förflyttas från skär till skär; och detta är af en ofantligt stor fördel. Vi bygga fästningsverk och söka på allt sätt stärka landets fasta försvar. Dervid är dock att märka den olägenheten, att dessa försvarsställningar under ett blifvande krig kanske icke äro *der de skulle vara*. Men dessa båtar åter kan man alltid räkna på, ty de kunna ju flyttas precis till den plats, der man för tillfället kan behöfva dem. Och det är icke så godt för fienden att taga dem, skall jag lofva, ty om de med sina snabbskjutande kanoner ligga bakom klipporna och stora pansarbåtar utanför dem, då är det minsann icke godt att komma åt dem, särskildt om de äro omsvärmade af minbåtar samt stångminor äro utlagda och andra försvarsåtgärder vidtagna.

Jag vill i förbigående, på tal om stångminor, nämna, att för utläggning af dylika kunna begagnas vanliga ångslupar, som det naturligtvis är mycket lätt att anskaffa.

Angående
anslag för
ändring af
2:a kl. pansar-
båtarna
Thordön och
Tirfing.
(Forts.)

På så vis kunna vi alltså åstadkomma rörliga batterier, som efter behof kunna flyttas till norrländska skärgården samt skärgårdarna här vid Stockholm och vid vestkusten. Och detta skulle vara till ofantlig trygghet för fastlandet. Vi kunna väl heller näppeligen hafva tillräckliga tillgångar att bygga moderna pansarkolosser för millioner för att skydda vår kuststräcka från Strömstad till Haparanda.

Jag ber i detta sammanhang få framhålla, att åtminstone å en del af vestkusten det önskemålet nu allt mer och mer gör sig gällande att få en militärhamn å vestkusten, dit en del af flottan kunde förläggas. Ty det är ju möjligt att vestkusten är den plats, emot hvilken den första attacken kommer att göras. Våra stora pansarbåtar ligga kanske ute i Östersjön, der de till och med möjligen kunnat blifva infrusna. I alla händelser hafva de dock att passera Drogden, ett icke fullt neutralt område, för att komma fram och skydda vestkusten. Låt oss få några af monitorerna förlagda dernere, så skulle det i väsentlig mån stärka vårt försvar der.

Jag hade också tänkt mig fråga herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet, om vi icke kunna fortgå på det sättet, ty det blefve i alla fall ett mycket billigt försvar, om vi kunde förse de flesta af monitorerna med snabbskjutande kanoner af det slag, som förut nämnts. Hvad beträffar åldern, så gör det ingenting, att de äro gamla med hänsyn till det ändamål, för hvilket de äro afsedda. För öfrigt gör det heller ingenting, då de legat i färskt vatten, ty derigenom hafva de kanske förhindrats att rosta; och somliga af dessa båtar hafva måhända till och med varit uppdragna på land och der legat skyddade.

Emellertid är det, såsom jag förut nämnt, af ofantlig vigt att hafva monitorer till positionsförsvar. Det måste nog medgifvas af hvar och en. Hvad nu angår det manskap, som skulle gå åt, skola vi tänka på, att vare sig vi ombygga de ifrågavarande båtarna eller bygga nya båtar, måste ju manskap höra till. Det kan ju icke hjälpas, och att man onödigtvis skulle uppoffra manskap därför att det vore fråga om monitorer, vill jag för min del förneka, ty *den* risken är verkligen ganska ringa, enär monitorerna icke äro afsedda att gå ut till sjös, utan att hålla sig inomskärs, der de äro fullt sjösäkra.

Jag kan således icke annat än på det varmaste biträda det föreliggande förslaget angående omändring af två af våra monitorer, och hoppas, att denna princip skall komma att följas i ganska stor skala. Herr talman, jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition, d. v. s. utskottets hemställan.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet Dyrssen: För att besvara den fråga, som den siste ärade talaren stälde direkt till mig, ber jag att få upplysa, att vi ega 4 stycken 2:a klassens pansarbåtar. Af dessa är en redan moderniserad, ehuru icke fullt på det sätt, som nu föreslås för de 2 ifrågavarande dylika båtarna,

och den yngsta båten, Loke, blir således den, som ännu återstår att modernisera. Det torde väl också vara skäl uti att, om nu Riksdag en beviljar detta anslag, sedermera också tänka på att på lämpligt sätt använda äfven denna fjerde 2:a klass pansarbåten.

Hvad 3:e klassens pansarbåtar beträffar, så äro 2 redan ändrade. En är för närvarande under omändring och medel äro anslagna till förändring i samma syfte, som nu är föreslaget angående Thordön och Tirfing, af ytterligare 2 båtar. Sedan återstå 2 3:e klassens pansarbåtar.

*Angående
anslag för
ändring af
2:a kl. pan-
sarbåtarna
Thordön och
Tirfing.
(Forts.)*

Friherre von Otter: Den ärade reservanten yrkade af sparsamhetsskäl afslag å denna punkt. Vestgötarne äro ju kända för sparsamhet. Han är vestgöte, men jag är också vestgöte, och herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet är äfven han vestgöte. Vi anse, att äfven vi äro sparsamhetsvänner i detta fall — jag anser mig nemligen härutinnan kunna tala äfven för herr statsrådet. Det är sålunda endast fråga om hvad som är den *klokaste* sparsamheten. Jag för min del måste framhålla såsom alldeles oemotsägligt, att om man med en så liten kostnad som 330,000 kr. kan skaffa sig materiel, som är så duglig, som dessa båtar efter moderniseringen skulle blifva, då iakttager man en *klok* sparsamhet.

Dessa båtar äro icke afsedda för någon strid i öppen sjö. De äro afsedda för hamnförsvaret och, såsom herr sjöministern nyss nämde, för tillfälligt försvar i skärgårdarne, och just med hänsyn till hamnförsvaret vill jag framhålla, att de kunna utföra en betydande rol. Den ärade reservanten yttrade, att dessa båtar icke skulle vara dugliga att försvara Karlskrona, sedan fästningarna fallit. Nej, det har säkerligen ingen sagt, men de äro deremot dugliga att flankera minpositioner med och derigenom kunna de uppfylla ett synnerligen viktigt ändamål. Karlskrona är omgifvet af en vidlyftig skärgård och i de fjärdar, som bilda denna, kunna icke djupgående fartyg ingå. Men de nu ifrågavarande fartygen, som äro endast 12 fot djupgående, kunna gå in i fjärdarne rundt omkring Karlskrona och särskildt kunna de göra detta på ett ställe, som är ansedt för att vara synnerligen farligt vid ett anfall på Karlskrona. Detta ställe kan bestrykas från dessa båtar.

Den ärade reservanten trodde vidare, att båtarnes stridsvärde icke skulle blifva synnerligen stort i jemförelse med hvad det hittills varit. De äro nu bestyckade med två 24 cm. kanoner och några kulsprutor. Deras nuvarande artilleristiska stridsvärde utgör, uttryckt i magasinerad kraft, 1,314 meter-tons. Efter moderniseringen skulle motsvarande tal utgöra för Tirfing 16,064 meter-tons och för Thordön 17,616 meter-tons. Det är således en högst betydlig tillökning i stridsvärde, som dessa båtar skulle få efter moderniseringen. En grafisk tabell, som jag här kan visa, åskådliggör ytterligare detta förhållande.

Här har talats om fartygens varaktighet, och det är klart, att

Angående
anslag för
ändring af
2:a kl. pansar-
sarbåtarna
Thordön och
Tirfing.
(Forts.)

när man uppgör kalkyler, man måste vara försiktig och icke ingifva förhoppningar om att fartygen kunna vara längre än man kan stå för. Angående de nya pansarbåtarna har man sålunda sagt, att dessa kunna anses såsom första klassens stridsfartyg omkring 30 år. De nu ifrågavarande båtarna äro nu 35 å 36 år gamla, och sanningen af att fartyg kunna vara så länge är ju bevisad. Särskildt kan jag upplysa, att dessa monitorers skrof och maskiner äro i godt stånd. Hvad som deremot är dåligt är det undre trädäcket och däcksbalkarne.

Dessa balkar äro emellertid maskstungna. Ofvanpå däcksbalkarne hvilat ett 8-tums ekdäck, och äfven detta är maskstunget och behöfver ändras. Ofvanpå detta, pansardäcket. Maskineriet och äfven panuorna äro deremot, såsom jag förut nämnt, i godt stånd.

Enligt min uppfattning vore det därför en dålig sparsamhet att, när man för ett så ringa belopp som 330,000 kr. kan på detta sätt modernisera ifrågavarande båtar, icke göra detta, och jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Brodin* och *Zetterstrand*.

Herr Persson i Stallerhult: Jag ber att få erinra om att jag i mitt förra yttrande ville framhålla, att jag icke trodde, att dessa båtar skulle kunna skydda Karlskrona, sedan fästningsartilleriet der tystnat. Nu säges det, att jag skulle hafva yttrat, att båtarna icke skulle kunna vara till någon afsevärd nytta för stadens skyddande, *sedan fästningen fallit*. Skulle mina ord verkligen hafva fallit så, har det i hvarje fall icke varit min mening att yttra mig på detta sätt. Min mening var endast att åberopa hvad som står i den kongl. propositionen, och jag tror också, att protokollet skall utvisa, att jag endast gjort detta. Jag ber att nu få uppläsa hvad som står i den uti statsrådsprotokollet åberopade skrifvelsen från marinförvaltningen — den är daterad den 29 september sistlidet år, och det heter der, att *marinförvaltningen* »beträffande 2:a kl. pansarbåtarna Thordön och Tirfing anför, att dessa fartyg ännu syntes vara synnerligen lämpliga för positionsförsvär och särskildt såsom stöd för försvaret af Karlskrona fästning vid afvisande af anfall från vare sig sjö- eller landsidan, hvarvid i förra fallet deras förnämsta betydelse läge deruti, att de, äfven efter fästningsartilleriets eventuella tystande, kunde påräknas till skydd för minlinierna och mot inträngande torpedbåtar, men äfven deruti, att de kunde försvåra på öarna möjligen landsatta truppers sammandragning och rörelser.»

Här står således endast, att dessa båtar, *sedan fästningsartilleriet tystnat*, skulle kunna uppfylla sitt ändamål, och jag tror icke, att jag nyss ur minnet citerade skrifvelsen orätt.

Vidare har man sagt, att maskinerna m. m. å dessa båtar äro så goda. Men den kongl. propositionen vittnar om något helt annat. Der begäres nemligen för innevarande år för hvardera båten ett belopp af 50,000 kr. för arbeten till förekommande af skrofvens och

maskineriernas *ytterligare försämring*. Således synes det mig väl, som om man icke skulle kunna påstå, att skrofvn och maskinerna vore så goda, ty då skulle man väl icke behöfva begära detta anslag för att förekomma deras *ytterligare försämring*. Jag kan således icke se annat, än att jag i den kongl. propositionen har fullt stöd för min åsigt.

Den föregående talaren yttrade, att han var vestgöte i likhet med mig, och att en annan person, nemligen chefen för sjöförvarsdepartementet, också var vestgöte. Det måtte väl vara mycket länge sedan och i alla fall, så lärer nog jag af desse vara den ende, som uti antydda sparsamhetshänsyn »handlar som vestgöte».

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt proposition å de derunder gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 12—19.

Biföllos.

Punkterna 20 och 21.

Lades till handlingarna.

Punkten 22.

Biföllos.

§ 5.

Till afgörande företogs häruppå statsutskottets utlåtande n:o 47, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader, vattenkommunikationer och torrläggning af vattensjuka marker samt angående vilkoren för sådana statsbidrags åtnjutande m. m.

Efter föredragning af *punkten 1* anförde:

Herr Ödman: Herr talman! Icke heller beträffande denna fråga skall jag tillåta mig att yrka någon ändring i hvad statsutskottet föreslagit, men jag vill dock yttra några ord rörande motionen.

Hvad som gjorde, att jag fäst uppmärksamheten vid detta ärende, var en fråga om ett anslag till en väganläggning inom mitt kommittenskap på Oroust. Jag besökte väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för att få reda på huru frågan stod, och jag fick der se den stora listan å företag, för hvilka medel icke kunde beviljas. Jag trodde då, att en förändring härutinnan skulle anses så önskvärd, att jag

*Angående
anslag för
ändring af
2:a kl. pansar-
båtarna
Thordön och
Tirfing.
(Forts.)*

endast skulle behöfva anmäla saken för Riksdagen för att få en sådan till stånd. Sedan ett vägdistrikt med stora kostnader låtit verkställa undersökningar angående en ny väg, är det väl naturligt, att de också skola vilja utföra densamma. Men dertill kan under nuvarande förhållanden saknas all möjlighet inom en rimlig tid. Fastän vi nu hafva ett anslag å 1,000,000 kronor, så uppkommer ändock en brist af öfver 4,800,000 kronor, och denna brist är icke, såsom statsutskottet säger, tillfällig, utan den har ökats successivt, och den ökas allt fortfarande. I fjol hade vi sålunda en brist på 4,865,415 kronor, år 1898 en brist på 4,000,021 kronor, och år 1897 på 3,285,000 kronor. Man ser alltså, att bristen ökats oupphörligt. Anspråken blifva allt större och större, och för att tillgodose dem måste vi höja anslaget.

Alla måste väl medgifva, att landsvägar för ett land äro af den största betydelse. Genom dem brytes mark och bygges nejd, der sådan icke funnits förut. De äro i smått, hvad jernvägarne äro i stort. Alla trakter kunna ju icke tillgodoses med jernvägar i olika riktningar, utan många viktiga orter få både nu och en lång tid framåt nöja sig med landsvägar, och för dessa är det af stor vikt, att anslaget icke sättes så lågt, att de icke kunna blifva tillgodosedda.

Jag vill icke längre uppehålla tiden med detta ärende, men jag har velat nämna dessa ord för att visa befogetheten af min motion, och jag vill tillägga, att frågan kan icke falla, då ju anspråken blifva allt större och större. Man kan icke heller använda penningarna till något bättre ändamål än till kommunikationer och vägar, helst nu, då staten har så rikliga tillgångar. Allt ifrån gamla tider har man också städse vinnlagt sig om anläggandet af vägar, och det första, som forna tiders eröfrare gjorde i ett eröfradt land, var att der anlägga vägar, och man bör komma ihåg, att detta ännu har sin giltighet.

Jag skulle således gerna hafva sett, att min motion blifvit bifallen, men då denna fråga gäller hela Sverige och icke endast mig — mig kanske allra minst — har jag intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 2—4.

Bifölles.

§ 6.

Å föredragningslistan fans härefter upptaget sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande n:o 1, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition om ändrad lydelse af paragraf 38 i kongl. förordningen angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirtiuösa drycker den 24 maj 1895, dels ock väckt motion, äsyftande ändring af samma lagrum.

Genom proposition, n:o 3, af den 8 december nästlidet år, hvilken blifvit af båda kamrarne till bevillningsutskottet hänvisad och derifrån öfverlemnats till sammansatta bevillnings- och lagutskottet, hade Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet, föreslagit Riksdagen att besluta, att paragraf 38 i kongl. förordningen angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker den 24 maj 1895 skall erhålla följande förändrade lydelse:

§ 38.

1. Den, som genom minuthandel eller utskänkning föryttrar bränvin, utan att i stadgad ordning hafva dertill förvärfvat rättighet, eller som, på sätt i paragraf 2 sägs, mellan flere köpare fördelar bränvin, eller, mot föreskriften i paragraf 4 mom. 1, tillhandagår med anskaffande af bränvin, böte första gången från och med 30 till och med 60 kronor och andra gången från 60 till och med 120 kronor. Den, som tredje gången eller oftare med sådan förbrytelse beträdes, dömes till böter från 120 till och med 600 kronor eller till fängelse i högst ett år. Bedrifves oloflig minuthandel eller utskänkning yrkesmessigt, må, der till böter dömes, straffet ökas med böter från och med 60 till och med 600 kronor.

2. Dessutom vare det i försäljningsrummet befintliga eller eljest uppenbarligen för försäljning afsedda bränvin till och med 150 liter och, då till ansvar för yrkesmessigt bedrifven oloflig minuthandel eller utskänkning dömes, till och med 300 liter tillika med kärl, som för dess afhämtning tjenliga äro, underkastade beslag och förbrutna.

3. Förbrytaren varde derjente — — — — —
— — — — — för minuthandeln.

4. Har förbrytelse — — — — —
— — — — — 30 kronor.

I samband med den kongl. propositionen hade utskottet till behandling förehaft en af herr A. W. Styrlander inom Andra Kammaren väckt, till bevillningsutskottet likaledes hänskjuten och derifrån till sammansatta utskottet öfverlemnad motion, n:o 74, i hvilken motionären hemställt, att Riksdagen måtte begära den förändringen i paragraf 38 af bränvinsförsäljningsförordningen, att oloflig bränvinsförsäljning, som bedrifves yrkesmessigt, må redan vid första resan kunna beläggas med frihetsstraff.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med afslag å herr Styrlanders förenämnda motion, måtte bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Sedan utskottets hemställan blifvit föredragen, anförde:

Herr Styrlander: Jag skall allra först be att få slå fast, att såväl Kongl. Maj:t som Riksdagen och det sammansatta utskottet

tyckes vara fullt eniga derom, att yrkesmessigt bedrifvet lönkrögari bör beläggas med strängare straff än annat lönkrögari. Nu säger emellertid utskottet, att det icke kan vara med om mitt strängare förslag, därför att det skulle stå i så bjert motsats till de straffbestämmelser, som eljest i vår strafflag finnas meddelade för olika slag af lagöfverträdelser. Jag undrar dock, om man kan vid en närmare granskning af förhållandena vidhålla den åskådningen. Vi hafva i vår strafflagstiftning redan bestämmelser om förseelser, som enligt min åsigt äro jemförliga med de nu ifrågavarande, hvilka bestämmelser visa, att, när någon oloflig verksamhet *yrkesmessigt* bedrifves, förseelsen redan vid första resan anses böra beläggas med ganska strängt straff. Jag skall i det hänseendet be att få hänvisa till straffbestämmelserna rörande otuktsbrott. Om en ogift qvinna öfvar otukt med ogift man, är detta enligt bestämmelserna i strafflagen straffritt för qvinnan, men om hon allmänneligen låter bruka sig till otukt i därför särskildt upplåtet hus, kan hon straffas med fängelse i 6 månader eller straffarbete i 2 år. Der se vi således den nämnda principen tillämpad på ett särskildt område. Ett annat exempel erbjuda bestämmelser angående ansvar för äfventyrligt spel. Som vi veta, drabbas en enskild person, hvilken upplåter sitt hus åt sina vänner för äfventyrligt spel, ej af något straff. Men om någon håller hus, der sådant spel allmänneligen bedrifves, kan han dömas till fängelse eller böter.

Det kan således ej förnekas, att enligt nuvarande lagstiftning lagöfverträdelser, som yrkesmessigt bedrifvas, i vissa fall drabbas af ganska stränga straff. Men utskottet tyckes vilja göra den uppfattningen gällande, att brott mot bränvinsförsäljningsförordningen äro förseelser af lindrigare art. Jag erinras vid detta resonnement om en liten historia, som jag hörde i min ungdom och skall be att nu få omtala. Historien förmåler, att det en gång var en munk, som ville förvärfva sig någon jordisk fördel, ett penningebelopp eller dylikt, och att han ingick kontrakt med den onde, att han skulle få detta, om han ville begå en viss synd. Historien förmåler vidare, att han fick välja mellan otuktsbrott, stöld och dryckenskap. Om han kunde begå endast ett af dessa brott utan att begå de andra, skulle han erhålla den jordiska fördel han ville hafva. Och han valde, säger historien, det som han ansåg vara det lindrigaste, nemligen att begå fylleriförseelse; han berusade sig, men följderna blef, att han sedan begick äfven de andra brotten. Detta är nu bara en historia; men hvad som är visst är, att, om vi hade tillfälle att granska domstolsförhandlingarna i öfre Norrland, vi skulle finna, att dryckenskapen och särskildt lättheten att åtkomma rusdrycker från lönkrögare — hvilka det deremot är så svårt att komma åt — spelar in i ofantlig grad nästan vid alla brott, som förekomma. Vi kunna i de flesta fall finna, då vi gå tillbaka och söka efter brottets orsaker, att den, som begått det, förut berusat sig, och det just hos lönkrögare.

Nu säger utskottet, att det skulle kunna tillstyrka den ifrågasatta

lagändringen endast under förutsättning, att densamma vore af oafvisligt behof påkallad. Mig synes det dock, som om länsstyrelserna i Norrland, särskildt i öfre Norrland, i sina betänkanden fullt klart och tydligt påvisat, att det är ett oafvisligt behof med afseende på förhållandena deruppe att få en riktigt verksam och sträng lagstiftning. Den kongl. proposition, som gaf mig anledning att väcka min motion, är, som vi veta, föranledd af en skrifvelse från Konungens befallningshafvande i Jemtlands län, som väckt förslag om att yrkesmessigt bedrifven oloflig bränvinsförsäljning redan vid första resan skulle kunna beläggas med böter eller fängelsestraff. Samtliga länsstyrelser i riket hördes öfver denna framställning. Konungens befallningshafvande i Norrbottens, i Vesterbottens och i Kopparbergs län uttalade sin fulla anslutning till Konungens befallningshafvandes i Jemtlands län åsigt i denna fråga. Dessutom hafva åtskilliga af länsstyrelserna i de sydländska länen uttalat sig därför, så t. ex. Kristianstads, Gotlands, Östergötlands och Stockholms länsstyrelser. Trenne länsstyrelser, nemligen i Södermanlands, Örebro och Blekinge län, hafva dock ej velat gå så långt, utan föreslagit, att frihetsstraff först vid andra resan skulle kunna följa. De öfriga länsstyrelserna hafva visserligen ej varit med om förslaget, men de allra flesta länsstyrelserna i mellersta och södra Sverige hafva motiverat sin afvikande åsigt dermed, att inom deras län icke funnes något lönkrögeri i ifrågavarande form.

Nu säger man, att detta är en fråga, som berör endast Norrland, och att det vore origtigt att hafva en undantagslagstiftning, som skulle stadga så stränga straff, då den ej behöfves för mellersta och södra Sverige. Ja, detta kan nog låta sig sägas. Men vi böra erinra oss, att der uppe i Norrland, särskildt öfre Norrland, en mängd arbetsföretag, jernväggsbyggnader, skogsafverkningar, grufdrifter och dylikt finnas, och att stora skaror komma dit från mellersta och södra Sverige för att söka arbete. Och just genom lönkrögerierna — derom äro länsstyrelserna eniga — blifva dessa arbetare förderfvade och demoraliserade; i synnerhet gäller detta om den lösa befolkningen, såsom i Norrbottens länsstyrelses utlåtande mycket skarpt frambålles. Det är således, mina herrar, strängt taget, en fråga, som rör hela vårt land.

När nu det endast är fråga om att detta stränga straff skulle drabba de *yrkesmessiga* lönkrögarna, borde man, synes det mig, ej hysa allt för stor ömhet för dessa. Det är ju ingalunda fråga om att bestämmelsen skulle gälla sådana, som t. ex. af okunnighet om lagen eller för att hjälpa en vän vid ett tillfälle eller dylikt öfverträda förordningen, utan dem, som gjort till sitt yrke, till lifsuppgift att vara lönkrögare. Jag vill dessutom betona, att förslaget ej innehåller, att frihetsstraff absolut nödvändigt skall följa, utan att brottet *må kunna* beläggas med frihetsstraff; afgörandet skulle lemnas i vederbörlig domstols hand.

Nu skulle det från min synpunkt vara önskligt, att man finge

det mesta möjliga; och om jag skulle framställa ett förslag i öfverensstämmelse med länsstyrelsernas i Södermanlands m. fl. län utlåtande, att frihetsstraff först vid *andra* resan skulle kunna inträda, torde nog ett sådant förslag hafva de bästa utsigter att kunna gå igenom. Men jag föreställer mig, att om denna kammare är med om min motion, hvilket jag har anledning att tro, det för frågans framgång vore förmånligast att nu bifalla densamma. Ty om denna kammare antager mitt förslag — det är dock ursprungligen icke mitt, utan har utgått från de norrländska länsstyrelserna — enligt hvilket oloflig yrkesmessig bränvinsutskänkning redan vid *första* resan skulle kunna med frihetsstraff beläggas, och Första Kammaren beslutar i enlighet med Kongl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan, att *tredje* resan kan straffas med fängelse, föreställer jag mig, att en sammanjemkning kan vara möjlig och man således skulle kunna vinna, att lönkrögeri, yrkesmessigt bedrifvet, åtminstone vid *andra* resan skulle kunna beläggas med frihetsstraff. Jag finner således anledning att strängt hålla på min motion för att derigenom vinna det mesta möjliga, och skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till densamma.

Med herr Styrländer förenade sig herrar *Henricson, Olsson* i Åsak, *Ericsson* i Vallsta, *Byström, Nydal, Eriksson* i Elgered, *Hansson* i Solberga, *Norberg, Nordin* i Sättna, *Nordin* i Hammerdal, *Eklund* i Stockholm, *Öhngren, Ericsson* i Jönköping, *Pettersson* i Södertelje, *Ericson* i Ransta, *Eriksson* i Ahlberga, *Johansson* i Mossebo, *Norman, Johansson* i Öija, *Sandquist, Vahlgren, Lindgren* i Islinge, *Hultkrantz, Hammarström, Larsson* i Bratteberg, *Thylander, Olofsson* i Digernäs, *Jansson* i Edsbäcken, *Olofsson* i Ävik, *Kvarnzelius* och *Akerlind*.

Herr Fredholm: Den lagändring, som Kongl. Maj:t föreslagit och utskottet tillstyrkt, är, såsom vi alla torde hafva oss bekant, framkallad af det lönkrögeri, som eger rum i Norrland, men som ej förekommer i mellersta och södra Sverige. Att det är af behofvet påkalladt att söka förhindra detta lönkrögeri, är ostridigt och äfven af utskottet erkänt. Den lagändring Kongl. Maj:t föreslagit just i sådant syfte är ej heller obetydlig. Bötesstraffet är nära på fördubbladt; det är nemligen höjdt med ett belopp af från och med 60 till och med 600 kronor utöfver det bötesstraff, som är bestämdt för icke yrkesmessigt bedrifvet lönkrögeri. Vidare har Kongl. Maj:t föreslagit, att man skulle utsträcka beslagrätten att omfatta ej endast det i försäljningsrummet befintliga, utan äfven det »eljest uppenbarligen för försäljning afsedda bränvin.» Slutligen har Kongl. Maj:t föreslagit, att lönkrögeri skulle kunna vid tredje resan gjord förseelse beläggas med frihetsstraff.

Det är mot denna sista straffpåföljd som motionären framställt en anmärkning, i det han yrkat, att frihetsstraff skulle inträda genast vid första resan. Utskottet har emellertid haft denna fråga under

noggrann pröfning och dervid ansett, att införandet af frihetsstraff redan vid första resan med skäl kunde betecknas som en undantagslagstiftning. Motionären nämnde ock det ordet, men fäste dervid det begreppet, att det vore fråga om en undantagslagstiftning för Norrland, som icke gälde det öfriga Sverige. Något sådant har ej varit utskottets mening, utan utskottet har hänfört begreppet »undantagslagstiftning», såsom i utlåtandet uttryckligen säges, till förseelsens beskaffenhet. De lagkunnige personer, som deltagit i utskottets arbete, hafva förklaradt, att en lagändring i den riktning motionären önskar skulle innebära ett väsentligt afsteg från de principer, som ligga till grund för straffbestämmelserna i vår lagstiftning. Motionären har deremot för sin del framhållit, att så ej skulle vara förhållandet; men de exempel, han till stöd för sitt påstående åberopade, synas mig icke vara med nu ifrågavarande fall på något sätt jemförliga. Den förseelse, hvarom här är fråga, är framkallad förnämligast af vinstbegär; men är detta motivet, synes det lämpligaste sättet att förekomma förseelsen vara att göra drifvandet af en sådan rörelse *icke* vinstgifvande, och detta måtte väl blifva förhållandet vid så höga bötesstraff som de här föreslagna. Det synes mig böra såsom allmän regel gälla, att sådana straff som frihetsstraff ej tillgripas, annat än då de äro af behovet ovilkorligt påkallade. Skulle det emellertid komma att visa sig — hvad erfarenheten noggsamt skall ådagalägga — att hvad Kongl. Maj:t här föreslagit ej gafve tillräckliga vapen i hand för bekämpande af ifrågavarande lönkrögeri, då kunde det vara skäl att framställa förslag om frihetsstraff redan vid andra eller första resan. Men för närvarande synes den åtgärd, Kongl. Maj:t föreslagit och utskottet tillstyrkt, vara fullt tillfredsställande, hvarför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Zetterstrand: Jag är visserligen ledamot af det utskott, som behandlat denna fråga, men var icke närvarande vid frågans behandling längre än under den första halftimmen, därför att jag måste bevista ett annat utskotts samtidigt pågående förhandlingar. Men under den stund jag var närvarande gjorde jag det yrkande, att andra resan oloflig, yrkesmessigt utöfvad bränvinsförsäljning eventuelt skulle kunna beläggas med fängelsestraff. Jag gjorde detta på den grund, att jag ansåg frågan vara af synnerlig vikt samt att man å ena sidan ej kunne tillräckligt genom bifall till Kongl. Maj:ts förslag och å andra sidan ginge för långt genom att belägga första resan dylik försäljning med eventuelt fängelsestraff.

Mitt ofvanberörda yrkande vann emellertid ej inom utskottet någon anslutning, och jag har därför ansett mig böra nu taga till ordet. Jag skulle fortfarande helst vilja, att man komme derhän, att andra resan försäljning af ifrågavarande slag blefve belagd med fängelsestraff. Men för att nå det målet anser jag mig böra sluta mig till herr Styrländers yrkande. Ty om detta går igenom, blir frågan sannolikt föremål för sammanjemkning, och då torde man

komma till det mål, som jag nyss nämnt. Jag yrkar sålunda, herr talman, bifall till herr Styrlanders motion.

Herr Wavrinsky: Jag ber att få uttala min anslutning till herr Styrlanders motion. Jag är visserligen mycket benägen för milda straff, i all synnerhet i fråga om handlingar begångna af okunnighet, ungdomligt lättsinne eller förbiseende af annat slag. Men med yrkesmessiga brottslingar har jag intet förbarmande. Jag tror, att man genom för långt drivven släpphändthet med dem snarare uppmuntrar till brott. Och i kampen mot denna nu ifrågavarande handtering, i kampen för lyckligare omständigheter för de familjer och enskilde, som gå under för rusdryckernas frestelser, i den kampen anser jag, att man är skyldig gifva nykterhetskämparne åtminstone den handräckningen att ej visa för mycken mildhet mot de yrkesmessiga lönkrögarna.

Den ärade talaren från utskottet sade, att det ej vore lämpligt att stadga för hårdt straff för den första förseelsen. Jag förmodar, att detta var en missägning. Ty det är ej första förseelsen det är fråga om, då man efter långa och stora bemödanden äntligen lyckas första gången få fast en lönkrögare. Det kan ej kallas den första förseelsen, utan är långt ifrån den första.

Han nämnde också, att man skulle sträfvä för att ej göra denna handtering så vinstgifvande. Ja visserligen, men den är så vinstgifvande, att, om också sådana bötesbestämmelser, som här är fråga om, skulle i ganska nämnvärd mån inskränka vinsten, de dock långt ifrån skulle borttaga den. Det är eu affär, som är så rikligen gifvande, att deri ligger en uppmuntran till konkurrens.

Jag hänvisar till hvad landshöfdingeembetena i öfre Norrland anfört i denna sak och som väl bör vara tillräckligt skäl för motionärens förslag. Och jag ber att få i likhet med honom yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Husberg: Det är nog alldeles riktigt, såsom herr Fredholm sade och utskottet har uttalat, att man vid strafflagstiftningen bör vara försiktig och ej gripa till större tillhyggen i straffmått än behofvet och nöden kräfva. Men jag tror, att här föreligger ett fall, der man kan vara något strängare än utskottet och Kongl. Maj:t ansett.

Det är mycket riktigt, såsom herr Fredholm yttrade, att man bör noga fästa sig vid förseelsens beskaffenhet, och att en förseelse, hvilken såsom den ifrågavarande egentligen är baserad på och utgående från vinstbegär, icke i regel bör bedömas så strängt. Ja, mina herrar, låt vara, att förseelsen kan hafva sin grund i vinstbegär, men detta är dervid förenadt med så många omständigheter, att vinstbegäret knappast framträder såsom det man i första rummet fäster sig vid, då man skall bedöma förseelsens moraliska halt och dermed dess straffbarhet. Ty detta lönkrögeri, när det utöfvas yrkes

messigt, såsom fallet är i öfre Norrland, är en sådan olycka för de platser, som deraf träffas, att de, som drifva den handteringen utan att hafva sinne och hjerta för det onda som de sprida, sannerligen icke förtjena så stor misskund.

Nu förstå herrarne af hvad jag sagt, att jag instämmer i motionärens yrkande. Det kan visserligen anses vara något häftigt, att redan för första resan oloflig brännvinsförsäljning, äfven om det konstateras, att det varit en yrkesmessigt bedrifven rörelse, stadga urbota straff. Men om ett sådant beslut nu här fattas, torde, såsom motionären antydt, resultatet blifva, att man kan förvänta en sammanjemkning, deri urbota straff bestämmes för andra resan yrkesmessigt bedrifvet lönkrögeri, och en sådan bestämmelse skulle sannerligen vara till gagn för den goda saken. Jag instämmer sålunda i herr Styrlanders yrkande.

Häruti instämde herrar *von Schéele, Waldenström, Elowson, Wallis, Persson* i Tällberg, *Olsson* i Sörnäs, *Pantzarhielm, Bromée* i Billsta, *Kardell, Sjövall, Olsson* i Frösvi, *Jönsson* i Mårarp, *Olsson* i Stockholm, *Wallmark, Persson* i Arboga, *Emthén, Andersson* i Bråborg, *Andersson* i Helgesta, *Cervin, Trapp, Spangenberg, Kvarnzelius* och *Hedin* i Torp.

Härefter yttrade:

Herr Lindhagen: Jag hade ej tänkt begära ordet i denna fråga, men då herr Fredholm återopade, att de lagkunnige inom sammansatta utskottet hade varit af den meningen, att den af herr Styrländer föreslagna lagändringen skulle, såsom betänkanDET innehåller, stå i bjert motsats till de straffbestämmelser, som eljest i vår strafflag finnas meddelade för olika slag af lagöfverträdelser, ansåg jag mig hafva anledning att yttra mig, då jag har en annan åsigt än de lagkunnige i det sammansatta utskottet.

Till stöd derför behöfver jag endast taga ett par exempel från strafflagen. Der finnes föreskrifvet, att ej lindrigare straff än fängelse må ådömas konkursgäldenär för vårdslös bokföring; och det är ej ovanligt, att en liten handlande, som icke har full insigt i bokföring, för den minsta förseelse och oakadt de mest förmildrande omständigheter föreligga, icke undgår fängelsestraff för en sådan förseelse. Och vidare må erinras, att för snatteri ingår fängelse i strafflatituden och att stöld, äfven om den begåtts af nöd, straffas alltid med straffarbete.

Nu är här fråga endast om det yrkesmessiga lönkrögeriet. Man har ansett, att detta onda, som i Norrland visat sig så aktuellt, bör förtjena ett särskildt straff och att strafflagstiftningen här har ett synnerligen tacksamt fält för ingripande. Och den, som läst rättgångshandlingar derifrån eller som i likhet med Konungens befallningshafvande i de norrländska länen sett saken på nära håll, kan

ej finna annat än att det sociala onda, som den yrkesmessiga lönkrögaren anstiftar, är i oerhörd grad mycket svårare än det onda, som föranledes af de förseelser jag nyss talade om, och hvilka första gången kunna eller skola förskylla frihetsstraff. Ty, hvad gör lönkrögaren? Jo, hela hans verksamhet går ut på att förpassa människor i omnejden till hospitalet, fängelset, fattighuset eller grafven. Man har de mest talande exempel derpå. Och jag föreställer mig, att, då man nu satt denna apparat i gång för att verksamt träffa detta onda, det icke vore för mycket, att, när en person är öfvertygad om dylik förseelse, i strafflatituden inginge äfven fängelsestraff och man icke visade så stor ömhet mot den yrkesmessige lönkrögaren, att han först vid tredje resan straffades med fängelse, ett fall som i praktiken ytterst sällan uppnås, eftersom det är så svårt att i sådana mål finna bevisning.

Jag anser mig därför böra yrka bifall till herr Styrländers motion.

Häruti instämde friherre *von Knorring* samt herrar *Sundberg*, *Broström* och *Biesèrt*.

Herr Styrländer: Jag har gjorts uppmärksam på att, om motionen i oförändradt skick bifalles, sådant möjligen endast skulle föranleda dertill att en skrifvelse aflätes till Kongl. Maj:t. Jag ber därför att få framställa mitt yrkande i en annan form, nemligen att Kongl. Maj:ts förslag i ämnet måtte bifallas med den förändring, att oloflig bränvinsförsäljning, som bedrifves yrkesmessigt, måtte redan vid första resan kunna beläggas med fängelsestraff.

I detta yrkande förenade sig herrar *Husberg*, *Zetterstrand* och *Wavrinsky*.

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. Efter af herr talmanen i ämnet framställda propositioner biföll kammaren Kongl. Maj:ts gjorda framställning med den förändring deri, som innefattades i det af herr Styrländer under öfverläggningen senast framställda förslag.

§ 7.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 48, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående öfverförande af medel från de ecklesiastika bostälленas skogsfond till presterskapets löneregleringsfond.

Dervid anförde

Herr Persson i Tällberg: Herr talman, mina herrar! Jag har visserligen närvarit i statsutskottet vid denna frågas behandling

och jag har ej heller reserverat mig mot det slut, hvartill utskottet kommit; men detta hindrar dock ej, att jag hyser ganska stora betänkligheter mot det förslag, som Kongl. Maj:t här framställt och som nu blifvit af utskottet tillstyrkt.

Det gäller visserligen här en mycket behjertansvärd sak, nemligen ett begärdt lönetillskott åt svagt aflönade prester, och om man någon gång skulle hafva anledning att tillämpa den jesuitiska satsen att »ändamålet helgar medlen», så skulle det väl vara här. Men jag tror dock icke, att vi böra utan vidare tillämpa denna sats, äfven fastän det gäller ett så godt ändamål som det ifrågavarande. Vi böra nemligen enligt min uppfattning tillse, att vi icke till äfventyrs genom att hjälpa några begå en orättvisa mot andra prester och församlingar. Det kunde till och med vara åtskilligt att anmärka också mot det sätt, hvarpå presterskapets lönereregleringsfond användes; särskildt förefaller det mig, som om stadgandet derom att de inflytande medlen skola bokföras för hvarje län för sig blifver illusoriskt derigenom, att man, utan afseende på hvarifrån dessa medel kommit, begagnar dem till att dermed aflöna prester i skilda delar af vårt land.

Om jag således icke saknar anledning till en *erinran* mot det sätt, hvarpå presterskapets lönereregleringsfond användes, så vill jag dock icke göra någon egentlig *anmärkning* deremot. Men jag finner emellertid det tillvägagångssätt, som Kongl. Maj:t här föreslagit, eller att man skulle taga medel från de ecklesiastika bostälленas skogsfond för att dermed gifva ett lönetillskott åt en del prester, vara ganska betänkligt.

Jag vill då först anmärka, att enligt den af statskontoret gjorda beräkningen, som af herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet blifvit godkänd, — ja, han har till och med lagt till litet på siffrorna — framgår, att ifrågavarande skogsfond skulle ega så pass tillräckliga medel, att man, utan att minska fondens kapitaltillgång, derur skulle kunna taga hvad som erfordras för att höja de svagast aflönade kyrkoherdarnes och komministrarnes löner så, att dessa personer, hvilka redan begärt löneförhöjning, komma upp i respektive 3,000 och 1,700 kronors aflöning. Men det framgår också af den kongl. propositionen, att det finnes en hel del prester, som äro svagt aflönade och ändock icke ingått till Kongl. Maj:t med någon petition om löneförhöjning. Det förefaller mig nu, som om herr statsrådet så att säga ger dessa prester på sätt och vis en inbjudan att äfven de måtte komma och begära löneförhöjning. Till denna uppfattning kommer jag på grund af hvad som utaf herr statsrådets yttrande finnes refereradt öfverst på sid. 8 af detta betänkande, der det heter: »Men det måste härvid tagas i betraktande, att, såsom förut antydts, en mängd prester icke ännu begärt lönetillskott, oakadt de dertill haft anledning». Det är för att hjälpa dessa prester, hvilka på ett sådant sätt inbjudas petitionera, som man vill taga pengar från de ecklesiastika bostälленas skogsfond. Det är enligt

min uppfattning någonting, ovanligt att tjänstemän på ett dylikt sätt så att säga inbjudas att komma och begära löneförhöjning. Men jag är på samma gång villig att erkänna, att det ligger mycken rätt-rådighet i detta herr statsrådets sätt att inbjuda dem, just därför att jag anser det vara riktigt, att äfven dessa bland de mera svagt aflönade presterna blifva ihågkomna, dessa, som kanske egna mera uppmärksamhet åt sitt embetes utöfning än åt erhållandet af en högre aflöning. Men jag kan icke undgå att fästa uppmärksamheten på det betänkliga, som ligger deruti, att ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag kommer att leda derhän, att Riksdagen så att säga ger Kongl. Maj:t en fullmakt in blanco att anordna löneförhöjningen — eller löneregleringen, om man så vill — utan att Riksdagen får synnerligt mycket mera — eller knappast något annat — att dermed skaffa än att bevilja medlen. Det är dock församlingarnas skyldighet att sjelfva aflöna sina prester, och jag tror mig kunna våga säga det, att vi der uppe i Dalarne fullgjort denna skyldighet väl, vi hafva i allmänhet byggt goda boställen åt våra prester, vi hafva också ordentligt aflönat dem och vi hafva därför också lyckats att få bra prester. Jag kan också tillägga, att naturligtvis äro vi också goda åhörare. Jag har, som sagdt, ingenting emot att presterna blifva ordentligt aflönade, men jag hyser vissa betänkligheter mot det härför föreslagna sättet, och särskildt emot att öfverföra medel från denna skogsfond för att dermed bidraga till aflöning åt prester. Jag hyser i detta fall så mycket större betänkligheter, som en utredning först borde verkställas, af hvilken natur dessa ecklesiastiska boställen äro, ifrån hvilka skogsmedel tagits och fortfarande tagas från en viss del af landet för att dermed aflöna prester i en annan landsända. Det torde då komma att visa sig, att det icke öfver allt är statens egendom endast, som blifvit såld, utan det kan nog också inträffa, att församlingarna varit egare till en del af dessa ecklesiastiska boställen.

En sådan utredning kunde således komma att visa, att de församlingar, som sjelfva aflöna sina egna prester ordentligt, också med medel, som rätteligen äro församlingarnas, få bidraga till aflöning åt prester i andra församlingar.

Jag vågar icke framställa något yrkande i detta ämne, men jag har velat uttala mina betänkligheter dels mot att Kongl. Maj:t skulle, såsom min uppfattning är, få en något för vidsträckt fullmakt rörande löneförbättringen, och dels i det afseendet, att jag icke är så öfvertygad om att det kan vara fullt korrekt och riktigt, att medel tagas ur denna skogsfond till det nu föreslagna ändamålet.

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Jag hade verkligen icke trott, att det skulle behöfva yttras något i denna fråga, och jag tror fortfarande, att mycket litet här behöfver sägas. Hvad först vidkommer behöfvet för presterna af en sådan löneförbättring som den föreslagna, så har det icke ens af den föregående ärade talarren blifvit ifrågasatt. Det är ju icke blott så, att man här ställer

anspråken utomordentligt lågt, då man för kyrkoherdar icke tänker sig mer än 3,000 kronor och för komministrar icke mer än 1,700 kronor i årlig lön, utan det är äfven en annan omständighet, som härvid har ganska stor betydelse, men som man uraktlåtit att nämna, nemligen att det gifves många både kyrkoherdar och komministrar, hvilka måste hafva embetsbiträde, som aflönas uteslutande af den ordinarie embetsinnehafvaren. Huru ofantligt litet denne prestman, han må tjenstgöra som vice pastor, som vice komminister eller som pastors- eller komministersadjunkt, än får, så blir det i alla fall en betydande minskning för den ordinarie embetsinnehafvaren, och jag skulle kunna anföra många exempel på, hurusom derigenom verklig nöd i presthem har inträdt.

Att såsom den ärade talaren finna skäl till afslag deri, att föreliggande hemställan skulle innehålla en inbjudan till dem, som icke förut hafva inkommit med begäran om löneförhöjning, att nu göra det, kan jag icke vara med om, ty det synes mig verkligen vara i hög grad på sin plats för Riksdagen lika väl som för regeringen att räcka handen åt sådana andans män, som man vet vara i nödstäld belägenhet, men hvilka af — låt vara öfverdrifven — försynthet eller hederskänsla uraktlåtit att sjelfva göra sin rätt gällande. Visst är det både regering och Riksdag värdigt att af egen drift bispringa dem genom att tillgodose deras berättigade kraf i löneväg, då församlingarne icke hafva magt att gå längre än de gjort med hänsyn till sina pastorers aflönande.

Hvad slutligen angår den ärade talarens opposition mot hvad som här blifvit hemställt, derför att den föreliggande utredningen af de ifrågavarande skogsmedlens natur icke vore uttömmande, hvadan man icke kunde vara fullt säker på det berättigade i dessa medels användning på föreslaget sätt, så vill jag väl icke alldeles motsäga honom deruti, men vågar påstå, att denna utredning dock ingalunda är så ofullständig, att icke mångfaldiga gånger äfven under denna riksdag dylikt blifvit af Andra Kammaren medgifvet. Icke torde väl någon vilja neka, att svenska kyrkan är ett helt, och att man sålunda kan hafva rätt att ur de ecklesiastika boställesnas skogsfond taga medel för att hjälpa de pastorer, som mest äro i behof af hjälp, der församlingarne sjelfva icke kunna lemna det erforderliga beloppet. Att säga, att man tar ifrån en och gifver åt en annan, skulle ega giltighet, så vidt det vore fråga om församlingarnes egna lönemedel, men här är det ju icke fallet.

Då här, om annars någonsin, är *periculum in mora*, d. ä. fara vid att dröja, så hoppas jag, att Andra Kammaren måtte bifalla hvad utskottet har hemställt, och hvartill jag vördsamt yrkar bifall.

Häruti instämde herr *Törnqvist*.

Herr Sundberg: Den förste talaren sade, att utredning i denna fråga saknades, och den andre tycktes vilja i viss mån gifva honom

rätt deri. Med anledning häraf skall jag be att få upplysa, att, så vidt jag har mig bekant, grundar sig Kongl. Maj:ts proposition på en fullständig utredning af den komité, som Kongl. Maj:t tillsatt för reglering af presterskapets inkomster.

Hvad vidare beträffar den omständigheten, att åtskilliga af presterskapet ännu icke anmält sig att erhålla del af de medel, som man har tänkt anvisa åt dem till förbättrande af deras vilkor, så kan ju detta möjligen på ett eller annat ställe grunda sig på en viss blygsamhet från presterskapets sida, men i de flesta fallen torde, efter hvad jag tror mig veta, orsaken till att de icke anmält sig ha varit den, att de varit i okunnighet om att de redan år 1899 borde anmäla sig. Jag är fullt öfvertygad om att de allesamman komma år 1900 för att få sin nöd afhulpen.

Frågan är behjertansvärd, och jag hemställer, att kammaren måtte med glädje hjerta lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Statsutskottets härefter föredragna utlåtande n:o 49, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående lönetursberäkning för vissa lärare vid Göteborgs högskola, blef af kammaren bifallet.

§ 9.

Vidare föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial n:o 29, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandlingen af bevillningsutskottets betänkande n:o 27 i anledning af väckta motioner rörande hvitbetssockertillverkningsafgiften och tullen å socker.

§ 10.

Slutligen föredrogs hvart för sig och blefvo af kammaren godkända:

sammansatta banko- och lagutskottets memorial n:o 2, angående ersättning till utskottets sekreterare; och

lagutskottets utlåtande n:o 33, i anledning af väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande formen för äktenskaps ingående.

§ 11.

Herr *G. Elowson* aflemnade en motion, n:o 175, om medgifvande af kopiering af det i kammarens plenisal hängande porträttet af erkebiskopen *A. N. Sundberg* m. m.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

§ 12.

Anmäldes och godkändes dels statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 27, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder till förekommande af skogs-härjningar af insekten nunnan, dels ock bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 28, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

n:o 50, i anledning af Riksdagen år 1899 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1898;

n:o 51, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse åt bergverksaktiebolaget Freja af kronan tillhörig mark i Norrbottens län; och

n:o 52, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående öfverlåtande på Svegs kommun af kronans rätt till ett vid afvittringen inom Svegs socken åt socknemännen till kyrkostallar afsatt område;

bankoutskottets memorial n:o 12, angående ökad anslag för afdelningskontorets i Luleå nya byggnad;

lagutskottets memorial n:o 34, med föranledande af Första Kammarens återremiss af vissa delar utaf lagutskottets utlåtande n:o 30 i anledning af väckta motioner angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet; samt

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande (n:o 12) i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändrade föreskrifter rörande befordran till major på stat inom svenska armén.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>C. J. Carlsson</i> i N. Smedstorp	3 dagar fr. o. m. d.	5	innev. april
» <i>C. Sandquist</i>	14	»	» 4 »
» <i>E. Nilsson</i> i Kätleberg	2	»	» 6 »

herr	<i>J. Eriksson</i> i Linderhult	14 dagar fr. o. m. d. 5 innev. april		
»	<i>N. Åkesson</i>	12 » »	7 »	
»	<i>J. E. Ericsson</i> i Ahlberga	10 » »	9 »	
»	<i>J. P. Zakrisson</i>	10 » »	5 »	
»	<i>O. E. Gädda</i>	10 » »	5 »	
»	<i>P. A. J. Högstedt</i>	10 » »	6 »	
»	<i>N. Nilsson</i> i Skärhus	9 » »	9 »	
»	<i>H. Öhngren</i>	9 » »	6 »	
»	<i>J. Nilsson</i> i Skrafvelsjö	13 » »	6 »	
»	<i>M. Arhusiander</i>	12 » »	6 »	
grefve	<i>H. E. G. Hamilton</i>	4 » »	4 »	
herr	<i>J. Andersson</i> i Öhrstorp	12 » »	6 »	
»	<i>M. Dahn</i>	12 » »	6 »	
»	<i>S. M. Olsson</i> i Sörnäs	12 » »	6 »	
och herr	<i>J. A. Lundström</i>	13 » »	5 »	

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,28 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Onsdagen den 4 April

kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades de i kammarens sammanträde den 28 nästlidne mars förda protokoll.

§ 2.

Föredrogs herr *G. Elowsons* i gårdagens sammanträde afgifna motion, n:o 175, om medgifvande af kopiering af det i kammarens plenisal hängande porträttet af erkebiskopen A. N. Sundberg m. m.

Dervid yttrade:

Herr vice talmannen Swartling: Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta att remittera denna motion till de ledamöter, som handhafva värden af kammarens ekonomiska angelägenheter, med begäran att de ville till kammaren inkomma med yttrande och förslag i ärendet.

Hvad herr vice talmannen sålunda hemställt, blef af kammaren bifallet.

§ 3.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden n:is 50, 51 och 52, bankoutskottets memorial n:o 12, lagutskottets memorial n:o 34 samt Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande (n:o 12).

§ 4.

Till bordläggning anmäldes Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande (n:o 13) med anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående rättighet till utskänkning af vin och maldrycker å lägerplatser.

§ 5.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>N. Andersson</i> i Pettersborg	12 dagar fr. o. m. d. 6 innev. april
» <i>O. Persson</i> i Killebäckstorp	12 » » » 6 »

herr	<i>E. F. W. Meyer</i>	12	dag	fr.	o. m. d.	6	innev.	april
»	<i>J. G. Hazén</i>	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>P. Törnqvist</i>	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>A. Olsson</i> i Tyllered	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>J. Bromée</i> i Billsta	10	»	»	»	9	»	»
»	<i>C. F. Petersson</i> i Danningelanda	7	»	»	»	6	»	»
»	<i>S. A. G. Sundberg</i>	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>O. Emthén</i>	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>M. Andersson</i> i Löfhult	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>C. E. Johansson</i> i Berga	11	»	»	»	8	»	»
»	<i>A. Sundblad</i>	14	»	»	»	6	»	»
»	<i>A. T. Carlheim-Gyllensköld</i>	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>N. Hansson</i> i Berga	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>E. Persson</i> i Borrby	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>O. Persson</i> i Rinkaby	10	»	»	»	9	»	»
»	<i>P. Jönsson</i> i Färeköp	10	»	»	»	9	»	»
»	<i>H. Eriksson</i> i Elgered	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>E. Hj. Sjövall</i>	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>T. P. Gussing</i>	11	»	»	»	7	»	»
»	<i>S. Söderberg</i>	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>C. A. Trolle</i>	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>J. Bengtsson</i> i Bjernalt	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>J. E. Nordin</i> i Sättna	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>J. Ericsson</i> i Vallsta	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>S. H. Kvarnzelius</i>	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>P. Olsson</i> i Åsak	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>C. J. Ödman</i>	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>C. F. Vahlquist</i>	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>H. Holmlin</i>	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>P. F. Landelius</i>	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>G. Olofsson</i> i Åvik	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>N. Svensson</i> i Olseröd	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>K. G. Karlsson</i> i Göteborg	12	»	»	»	7	»	»
»	<i>R. E. L. Darin</i>	12	»	»	»	7	»	»
»	<i>O. Berg</i> i Göteborg	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>S. J. Boëthius</i>	12	»	»	»	7	»	»
»	<i>O. A. Brodin</i>	10	»	»	»	9	»	»
»	<i>R. W. A. M. Eklundh</i> i Lund	12	»	»	»	6	»	»
»	<i>E. G. Åkerlund</i>	12	»	»	»	6	»	»
Friherre	<i>I. A. von Knorring</i>	12	»	»	»	7	»	»
herr	<i>D. Holmgren</i>	12	»	»	»	6	»	»
och herr	<i>C. M. Ericsson</i> i Jönköping	12	»	»	»	6	»	»

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2.57 e. m.

In fidem
E. Nalhorst Böös.